

2017 • 06

LXX. évfolyam • június

művelődés

közművelődési havilap

művelődés

közművelődési havilap

Szerkesztőségi tanács:

Egyed Ákos
Kása Zoltán
Péter István
Pozsony Ferenc
Széman Péter

A szerkesztőség:

Dáné Tibor Kálmán (főszerkesztő)
Balla Sándor
Benkő Levente
Demeter Zsuzsanna
Péter János

Postacím:

400183 Cluj-Napoca,
str. Gheorghe Lazăr nr. 30.,
O. P. 1. Cluj, C. P. 123
tel/fax: +40 264 434 110
honlap: www.muvelodes.net
e-mail: szerkesztoseg@muvelodes.net,
muvelodes@yahoo.com
Bankszámlaszám: Redacția Művelődés
RO57TREZ21621G335000XXXX
Adószám: 9549909

ISSN 1221 – 8693

Megjelenik a Kolozs Megyei
Tanács támogatásával
Apare sub egida Consiliului
Județean Cluj

Nyomdai előkészítés:

IDEA PLUS – Kolozsvár
Lapterv: Könczey Elemér
Műszaki szerkesztés: Fazakas Botond

Nyomdai munkálatok:

IDEA nyomda – Kolozsvár
Igazgató: Nagy Péter

Ára 3 lej

Tartalom

Adorjáni Mária: Gondolatok a másfajta iskoláról. 3

közösség

Csatlósne Komáromi Katalin: Tudományos alaposság és kézműves pontosság . . . 4

enciklopédia

Pocsainé Eperjesi Eszter: Régi magyar úrihímzések 6

színpad

Cs. Szabó András: A lamentáció. 11

emlék-lapok

Angi István: Kodály a rá ragyogó gyermekek között 14

galéria

Suba László: Pszichológia a képzőművészetben. 17

vadrózsák

Jancsó Katalin: Szellemi hagyatékából hagyomány Oroszfaluban 19

tudomány

Papp Csilla: Erdélyi történetek – történetek Erdélyről 24

Lapszámunk szerzői:

Adorjáni Mária – tanár, Kolozsvár
Angi István – zeneesztéta, Kolozsvár
Csatlósne Komáromi Katalin – művelődésszervező, Sárospatak
Jancsó Katalin – újságíró, Kézdivásárhely
Papp Csilla – doktorandusz, Művelődéstörténeti Doktori Program, ELTE BTK, Budapest
Pocsainé Eperjesi Eszter – református lelkész, etnográfus, Sárospatak
Suba László – képzőművész, Torda
Cs. Szabó András – zenetanár, Csíkszereda

A címlapon: barokk fesztiválzenekar a Csíkszeredai Régizene Fesztiválon 2007-ben.

Ádám Gyula felvétele

A hátsó borítón Demeter Zsuzsanna felvétele a sárospataki Lórántffy Zsuzsanna Hímző Műhely kolozsvári kiállításáról.

Támogatók:

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület
RMDSZ – Communitas Alapítvány
Hargita Megyei Kulturális Központ
Hargita Megye Tanácsa
Kovászna Megyei Művelődési Központ
Kovászna Megye Tanácsa

Médiapartnerek:

Gondolatok a másfajta iskoláról

Adott a következő négy gondolat: „Mind a pedagógus, mind a diák bátran mutathatja meg kreativitását és ötvözheti vonzó módon az elméletet a hétköznapi gyakorlattal, a közös tanulást az egyéni kérdésfelvetésekkel, mindezt egy, a szocio-emocionális fejlődésnek kedvező környezetben.” „Különösen fontos szerepet kap a tapasztalatszerzés és a tapasztalat általi tanulás.” „Különösen fontos szerepet kap a játékos tanulás.” „A cél az önismeret és a saját képességek felmérésére való készség fejlesztése; ezáltal válik képessé a diák tudatosan alakítani önnön fejlődését, és megtanulni tanulni.”

Mind a négy mondat európai állam oktatási minisztériumának egy-egy hivatalos közleményéből származik: kettő a finn oktatási minisztériuméból, amely a PISA-felmérések szerint évek óta világszinten az egyik leghatékonyabb oktatási rendszert írja elő, kettő a román oktatási minisztériuméból, amely a legutóbbi PISA-felmérés szerint a világ 25 legkevesbé hatékony oktatási rendszerének egyikéért felel.

Melyik mondat melyik oktatási minisztérium közleményéből származik?

Kontrasztot várnánk, szembenálló elveket, azt, hogy két kijelentésben kicsit resztlekve ismerjük saját, jól ismert és előszeretettel kritizált oktatási rendszerünkre, a másik kettőben pedig elismerően csodálkozhatunk rá egy haladó, a mi iskolarendszerünkben tapasztaltaktól gyökeresen elütő szellemiségre. Szembenállásra azonban a mondatok többszöri elolvasása után sem lelünk: mind a négy olyan értékek mellett foglal állást, amelyeket egy haladó, a társadalomban való együttélésre hatékonyan felkészítő iskolarendszer alapelveiként tartunk számon.

Az Iskola másként országos program célja éppen ez: egy héten keresztül olyan értékek szerint megélni az iskolai hétköznapokat, amelyek által hatékonyabbá, élőbbé, meghatározó élménnyé válik a tanulás és tanítás. A fent idézett négy mondat közül az első kettő az Iskola másként hivatalos módszertanából származik, abból a dokumentumból, amely a kormányrendeletekre jellemző világos, tárgyilagos módon jelent ki – sőt, ír elő – olyan szívdobogtató pedagógiai ideálokat, mint transzdiszciplinaritás, összefüggés az időszerű tudományos eredményekkel, a tanulók érdeklődési körének figyelembevétele, a felelősségérzet, az egymásra való odafigyelés és a problémamegoldó készség fejlesztése, nevelés az együttműködésre. A tanulóknak, tanároknak, szülőknek, hatóságoknak, partnerintézményeknek és -szervezeteknek (tan)évente öt napjuk áll a rendelkezésükre, hogy a folyamatos párbeszédet és együttműködést igénylő, hosszas előkészületekkel megszervezett tevékenységeken keresztül elérhető valósággá változtassák ezeket az ideálokat.

Ennyi felhajtás öt napért? – szokták kérdezni az Iskola másként hét szkeptikusai. A Módszertan azonban világosan kimondja, hogy a másként történő tanulás valósága nem válik semmissé az öt nap lejárta után, hiszen az 5. cikkely előírja a hatékonynak bizonyuló módszerek és tevékenységek beépítését a hétköznapi gyakorlatba. Ebből az előírásból világosan következik: a Módszertan kibocsátóinak – ahogy a rendszer közvetlen résztvevőinek is – az a célkitűzése, hogy másként tanuljunk, másként tanítsunk, másként éljük meg az iskolai hétköznapokat.

De mi a módja ennek? Hogyan válhat a diákok szocio-emocionális fejlesztése, az önállóságra nevelés, a vállalkozó szellem támogatása, a felfedezés öröme időben (évi 5 nap) és térben (egy-két „gyerekközpontúnak” kikiáltott közoktatási intézmény) elszigetelt jelenségből a közoktatás állandó elsőbbségévé a gyakorlatban is? Úgy, hogy ha az oktatási rendszer közvetlen résztvevői az Iskola másként-hét tapasztalatainak beépítését nem felszíni módon értelmezik. Vagyis nem elégszenek meg azzal, hogy egy-két sikeresnek bizonyuló tevékenységet év közben is „felmelegítsenek”. A tevékenység pusztán végeredménye egy hosszú folyamatnak: e folyamat sok beszélgetésből, egymás (diák, pedagógus, szülő, szervezetek) igényeinek figyelmes meghallgatásából és komoly mérlegeléséből, a szempontok izgalmas ütköztetéséből, hosszas kompromisszumkeresésből és közös döntéshozatalból épül fel. Ez az a folyamat, amelyet meg kell tanulnunk, és amelyet sokat és kitartóan kell gyakorolnunk. Ha megtanulunk így kommunikálni egymással, így tervezni közösen, diákok, pedagógusok, szülők, kormány és civilszervezetek, akkor lesz más az iskola, és akkor fogja nem csak a kormányrendeletek mondatait, hanem a hétköznapokban megélt gyakorlatot is áthatni az a haladó szellem és azok az értékek, amelyektől hatékonyává válik az oktatási rendszer, élménnyé és örömmé mind a tanulás, mind a tanítás.

Agneta Meina

Csatlósne Komáromi Katalin |

Tudományos alaposság és kézműves pontosság

A sárospataki Lorántffy Zsuzsanna Hímző Műhely bemutatása

...minden tájegységnek megvannak a jellegzetes motívumai, öltéstechnikája és színezési szabályai, amitől eltérni nem szabad.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Észak-magyarországi Képviseleti Pontján működő Lorántffy Zsuzsanna Hímző Műhely megtisztelő lehetőséget kapott kolozsvári bemutatkozásra, a Györkös Mányi Albert Emlékházba. A kör tagjai azzal a kiállítással köszöntötték a látogatókat, amelyet 2017. február 19-én, a Fejedelemasszony névnapján mutattak be a sárospataki Művelődés Házában. Az úri hímzéssel készült textilák egyben a reformáció 500. évfordulója előtti tisztelgés jegyei is.

A hímző műhely Díszítőművészeti kör néven, 1974-ben alakult, és azóta folyamatosan működik. A történelmi Magyarország területén készített minden hímzésfajtaival foglalkozik. Alapítója és első vezetője Fráter Józsefné, Éva néni volt. Ő pontos munkára szoktatta az asszonyokat, megtanította, hogy minden tájegységnek megvannak a jellegzetes motívumai, öltéstechnikája és színezési szabályai, amitől eltérni nem szabad. Ő maga is folytatott kutatómunkát. Így készültek a szebbnél szebb írásos, udvarhelyi, rábaközi, sárközi, sióagárdi hímzésekkel ellátott tárgyak. Munkáját 1985-ben a Népművelési Intézet nívódíjjal jutalmazta.

Ezt a munkát 1991-ben Kerülő Jánosné vette át, de a tudományos alaposságból és a kézműves igényességből ő sem engedett. Munkájuk eredményeként a szakkör tagjai rendszeresen megmérették magukat a Népi Iparművészeti Tanács által szervezett zsűrizéseken és kaptak nagy számban A és B kategóriát munkájuk elismerésül. Jól szerepeltek az országos pályázatokon; a Kisjankó Bori pályázaton nívódíjat kaptak. Ilonka néni vezetése alatt a kör belépett a környék népművészeti egyesületeibe, Tállyán a Hegyaljai Mesterek Egyesületébe, és Miskolcon a Fügedi Márta Népművészeti Egyesületbe. Részt vettek a civilszervezetek rendezvényein,

továbbképzéseiben és nyári táboraikban. Az ott megszerzett tudást hasznosították a szakköri munkában, melyet a számos helyen megrendezett kiállítás sikere is bizonyított. 2004-ben a szerencsi Kaláris kiállításon a Közművelődési Intézet Nívó díját vehették át.

Gondáné Tarr Katalin folytatta a szakkörvezetői munkát 2004-től. Ő is elődei mottóját követte. Vezetése alatt az ország különböző részein megrendezett kiállításokra is eljutottak munkáik. Miskolcon, Szerencsen, Budapesten, Tállyán, de határon túli területeken is szerepeltek több alkalommal, például Rozsnyón, Szabadkán és Kassán.

A kör tagjai közül öten szereztek Népi Iparművész címet, közülük hárman ma is aktív tagok. A varró asszonyok azóta is rendszeresen részt vesznek a Hagymányok Háza által szervezett nyári táborokban. Az ország különböző pontjain megvalósuló képzési alkalmak lehetőséget adtak arra, hogy egy-egy múzeum

félteve őrzött hímzéseit megismerjék, és tiszta forrásból meríthessenek ihletet a további munkához. A Békéscsabán két-évente megrendezésre kerülő Textiles Konferenciának is állandó résztvevői lettek az évek során. Ugyancsak nagy lehetőséget jelentett a kör tagok számára az ország legnagyobb népművészeti rendezvényén, a Mesterségek Ünnepeén történő bemutatkozás. A budai várban augusztus 20-án alkalmából rendezett programon minden évben jelen vannak.

Kocsó Istvánné 2009-től vezeti a kört. Az eltelt évek alatt számos jelentős változás történt a szakkör életében. Legfontosabb a névváltozás volt, melynek rövid története egészen az újkor kezdetére nyúlik vissza. A tudomány mai állása szerint a történelmi Magyarország hímzései egy közös ősről a reneszánsz korában, az ország három részre szakadása idején a főúri udvarházakban kialakult úgynevezett úri hímzésre vezethetők vissza, melynek egyik fellegvára Sárospatak volt. Lorántffy Zsuzsanna fejedelemasszony udvarában hímző műhelyt tartott fenn, ahol a nemes hajadonokat tanította a hímzés és művészet alapjaira. Nagy örömmel szolgál, hogy az ebben a műhelyben készült alkotások közül többet is sikerült megőrizni az utókor számára.

A történelmi hagyományok és a magas minőségű munka inspirálta a kört arra, hogy a Fejedelelemasszony nevével viselje. A fenntartó Művelődés Háza és Könyvtára szervezésében került sor a névadó ünnepségre 2010 októberében, melyet igényes kiállítással ünnepelt az alkotó közösség.

Lorántffy Zsuzsanna Hímző Műhely néven is tovább járnak a nagy elődök

által kitaposott úton. Ma is ragaszkodnak a tudományos alaposághoz és a kézműves igényességhez.

Számos elismerés fémjelzi tevékenységüket ezek közül néhány a teljesség igénye nélkül: 2010-ben a Kisjankó Bori pályázaton különdíjat, az Élő Népművészet kiállításán ezüst oklevelet, 2011-ben a „Százrózsás” pályázaton különdíjat, 2012-ben Békéscsabán az Országos Textiles Konferencián oklevelet, 2013-ban a Kisjankó Bori pályázaton különdíjat kaptak. Tagjaik egyénileg is neveznek a különböző helyi és országos megmérettetésekre, ahol rendre eredményesen szerepelnek.

Nyári tábor keretében, vagy egy-egy hosszú hétvégén, Sárospatakon is szerveznek továbbképzéseket. Így megfordult a hímző műhelyben Schneider Imréné, Éva néni az úri hímzés mestere, Szabó Éva Erdélyből, aki a torockói

hímzést mutatta meg, Kincses Ági pedig a baranyai magas hímzés rejtelmeibe vezette be a résztvevőket. A hevesiektől a recski új kalodás hímzés fortélyait sajátították el. A hímző műhely kapcsolatrendszere tovább bővült a Matyó Népművészeti Egyesülettel.

Folyamatos bemutatkozási lehetőséget kap a szakkör csoportos és egyéni kiállításokon, így pl. Békéscsaba, Mezőkövesd, Budapest, Monok, Karcsa, Tokaj településeken.

A színvonalas szakmai munka mellett nagy hangsúlyt fektetnek a közösség építésére is. Az alakulás óta minden héten hétfői napon tartják foglalkozásaikat A Művelődés Házában. Évadnyitáskor és záráskor szalonnasütést szerveznek, névnapi köszöntéseket tartanak. Húsvétot és karácsonyt egy-egy meghitt hangulatú együttléten ünneplik. Beteg társaikat rendszeresen látogatják, idős szakköri tagjaikról sem feledkeznek meg.

A több mint négy évtized szakmai sikerei és emberi kapcsolatai alakították, kovácsolták össze a kis közösséget. A munka öröme és a közös mottó továbbra is alkotóerőt ad: „tudományos alaposág és kézműves precizitás”.

*Lorántffy Zsuzsanna
fejedelemasszony
udvarában hímző
műhelyt tartott
fenn, ahol a nemes
hajadonokat tanított
a hímzés és művészet
alapjaira.*

Demeter Zsuzsanna felvételei a sárospataki Lorántffy Zsuzsanna Hímző Műhelynek a kolozsvári Györkös Mányi Albert Emlékházban bemutatott kiállításán készültek

Pocsainé Eperjesi Eszter

Régi magyar úrihímzések

A Sárospataki Református Kollégium Múzeumának úrihímzéses úrasztali terítői

A Sárospataki Református Kollégium Múzeuma értékes, gazdag úrihímzéses úrasztali terítőket őriz. Ezek a terítők református gyülekezeteinkből féltve őrzött kincsként kerültek a gyűjteménybe.

Az úrihímzés kifejezést először a *Magyar Iparművészet* 1918. évi 21. számában írta le Divald Kornél, a *Régi magyar hímzések* c. közleményében, addig a régi magyar hímzések kifejezést használták. Az Iparművészeti Múzeumban ugyanebben az esztendőben rendeztek nagyméretű kiállítást, ahol a régi magyar hímzéseket mutatták be. F. Supka Magdolna is használta az úrihímzés kifejezést doktori értekezésében (*A magyar úrihímzés*. Budapest, 1938. 3. o.), így ennek átvétele megtörtént. Munkájában megállapítja, hogy az úrihímzéses textíliák ornamentikája rendkívül gazdag, kifejezőmódja sokrétű, érzelmi és lelki kivetítődése mélyreható.

A Sárospataki Református Kollégium Múzeuma értékes, gazdag úrihímzéses úrasztali terítőket őriz. Ezek a terítők református gyülekezeteinkből féltve őrzött kincsként kerültek a gyűjteménybe. Tekintsük át vázlatosan hímzéstörténetünket, hogy megérthessük ezeknek az úrasztali terítőknél jelentőségét, üzenethordozó szerepét.

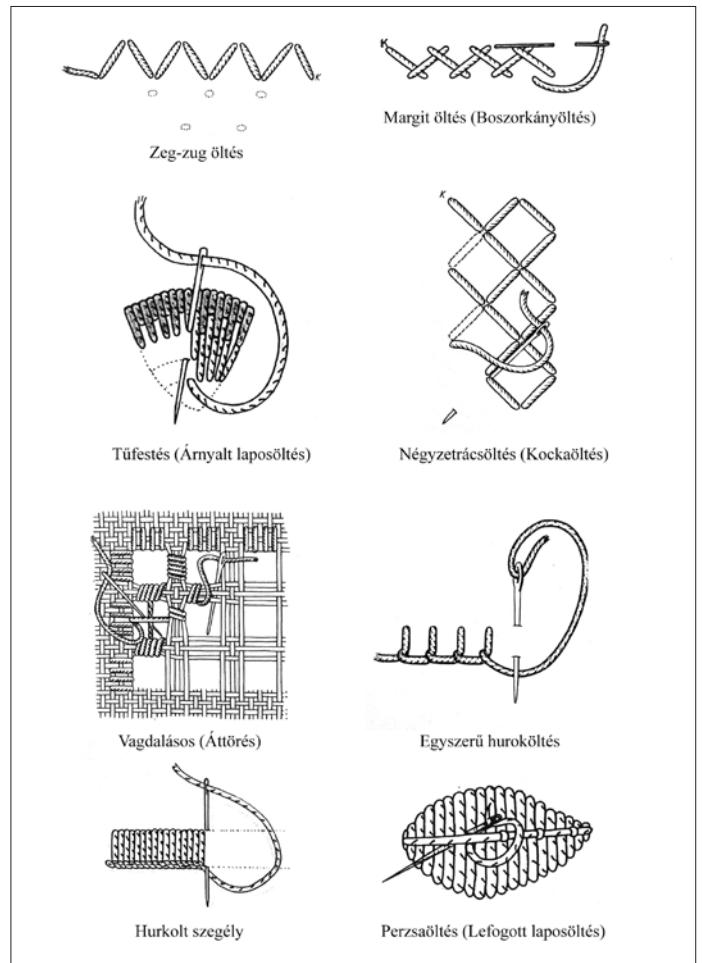
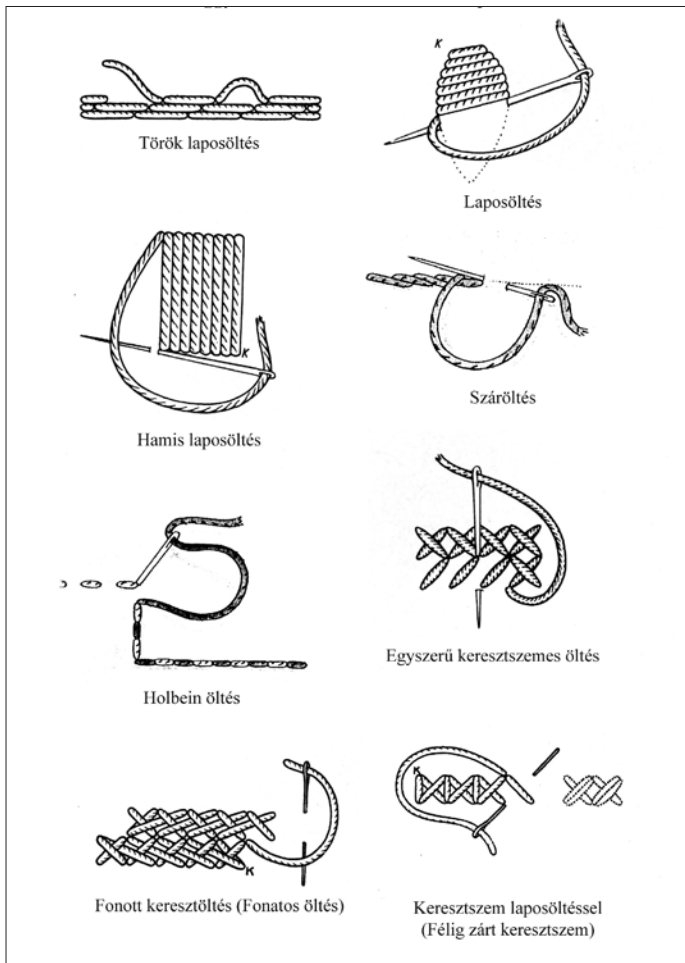
A magyar hímzés kezdete István király idejére nyúlik vissza, felesége, Gizella királyné már hímző műhelyt tartott fenn. A zárdákban, főúri házaknál, a lányok, asszonyok legfontosabb munkája a hímzés volt. Az egyháznak szánt adományok gondos munkát és rengeteg időt kívántak. A főúri házaknál készítették a díszes kelengyéket. Az udvari élet pompáját emelő díszabroszok, jegykendők, szuperlátok, lepedőhímek, párnahajak gazdag hímzés-kincset kaptak. Inventáriumok, hagyatéki leltárak is bizonyítják, hogy a „testi és ágyi ruhák”, azaz az öltözet és a lakástextíliák jelentős részét évszázadok óta díszítették hímzéssel. A református gyülekezeteinkben úrasztali kendőként, terítőként, úrvacsora osztáskor kehely és tányértakaróként használták az úrihímzéssel gazdagon díszített textíliákat. A lányokon és az asszonyokon kívül, már a kora középkortól hivatásos hímzőmesterek

is dolgoztak. A varró céhek legényei vándorlásaik során idegen országok hímzémintáival is megismerkedtek.

A 16. században Nyugat-Európában már mintakönyvek is forgalomban voltak. Ezek közül az egyik legkorábbi Hans Schönberger kiadásában megjelent *Furm und Modelbüchlein* (Augsburg 1523) mintagyűjtemény. Az európai reneszánsz legkedveltebb mustrái így korán eljutottak Magyarországra. Hazánkban, a magyarság ősi gyökereiből kifejlődött mintakincs díszítő elemeiből, a nyugati és a keleti művészet hatásaiból fejlődött ki ez a sajátos magyar hímzés: az úrihímzés. Ez az újrafogalmazó magyar textildíszítő stílus a 16. század közepén alakult ki. A gondosan komponált, virágmotívumok ismétléséből álló, nyugalmat és eleganciát tükröző, aprólékos munkát igénylő díszítmények nemcsak az egyházaknál, a királyi és fejedelmi udvarokban, főúri kastélyokban terjedtek el, de leegyszerűsített formájuk eljutott a polgárházakba, sőt a falusi néphez is. Míg a világi textíliák díszítése a divat igényei szerint gyorsabban változott, a református egyház textíliáin ez a hímzésfajta a 18. század végéig élt. E hímzések nagy mennyisége, magyar

Sarokminta

Öltéstípusok

jellege, művészeti értéke, később a népművészetbe történő átáramlása még inkább növeli értékét és művészettörténeti jelentőségét. Az úrihímzéses úrasztali terítők díszítményei szinte hiánytalanul megőrizték hazai hímző művészetünk három évszázadának történetét.

A református templomok úrasztali terítői az igényesség és a formadíszítmények csodálatos harmóniáját nyújtják. Leghangsúlyosabban a terítők sarkait díszítették, harmonikus virágbokorral, csigavonalban csavarodó virágos ággal. Az oldalakra vagy annak közepére általában hangsúlytalanabb virág került. Sokszor hímeztek a terítő közepére is, ez a rész hordozta leggyakrabban az ajándékozóra vonatkozó információkat, de ide varrták a bibliai idézeteket, az egyházi szimbólumokat is. A virágos mustrák, a feliratok és a ritkábban előforduló alakos ábrázolások (pelikán, szarvas, Isten Báránya), esetleg más címerállatok, ügyes szerkesztéssel egységes díszítményvilággá fonódnak össze.

Az úrasztali terítők egy része világi használatból került kegyes ajándék-

ként az úrasztalára. Ezek közül több eredetileg jegykendő vagy fejkendő volt. Vannak közöttük török úrasztali terítők is.

A Sárospataki Református Kollégium Múzeuma több száz úrihímzéses úrasztali terítőt gyűjtött össze a 19. századtól napjainkig. Főúri asszonyok és polgárok, dúsgazdag és szegény emberek keze munkáját őrzik ezek a terítők. Látványosabb vagy szolidabb formában, gondosan kivitelezett vagy elnagyoltabb öltésekkel ugyanazt az adományozó gesztust és hasonló díszítő kultúrát tükröznek ezek a textíliák. A sárospataki gyűjtemény őrzi hazánk legrégebbi, évszámmal ellátott úrasztali terítőjét, amely a ragályi eklézsiáé volt, latin nyelvű felirata szerint Szász Anna ajándékozta a ragályi gyülekezetnek 1548-ban.

A sárospataki gyűjteményben őrzött úrihímzéses úrasztali terítők klaszikus példái annak a magyar hímzéstípusnak, amely sajátos magyar díszítőstílust tudott teremteni a reformációt követő évszázadokban. A virágos reneszánsz a három részre szakadt ország magyarságának lelkében hitet

teremtett, és a megmaradás reményességét őrizte.

Lorántffy Zsuzsanna és hímző műhelye

400 esztendővel ezelőtt 1616-ban kötött házasságot Lorántffy Zsuzsanna és I. Rákóczi György. Lorántffy Zsuzsanna méltó társa volt a férjének. A Rákóczi-Lorántffy uradalmakon gazdálkodott, nagyszerű családanya volt és példamutató keresztyén életet élt. Rákóczi György a következőket írta róla végrendeletében: „Bizonyosat teszek az Isten és az ő szent anygala előtt, mitől fogva az Úr Isten összehozott bennünket, se szebbet, okosbat, gazdagabbat s akármilyen méltó személyt náladon kívül nem láttam, néztem, s hozzád igaz tökéletes szeretettel voltam. Köszönöm édesem, az te én hozzáam való igaz szeretetedet is, ki mind jó s gonosz állapotomban hűségesen te hozzám bőségesen megmutattál.”

Lorántffy Zsuzsanna apja Lorántffy Mihály ónodi kapitány volt, édesanyja Zeleméry Kamarás Borbála. 1608-ban

Folyóminta

kerültek Sárospatakra, Zsuzsanna itt nőtt fel. A család örömét hamarosan gyász váltotta fel, mert Zsuzsanna nem volt még tíz esztendő sem, amikor meghalt az édesanya. Apja újra nősült, Andrassy Katát vette feleségül, ebből a házasságból született Lorántffy Kata. Zsuzsanna és Kata kapcsolata életük folyamán nem mindig volt békessegre igyekvő, úgy jellemezhetjük, hogy regénybe illő volt. Pár év múlva újra gyászt, szomorúságot kellett hordozniuk, meghalt a családfeje, Lorántffy Mihály. Az árvákat Andrassy Kata nevelte. A tekintélyes vagyont öröklő Zsuzsannát, egy felső-magyarországi nagybirtokos, Rákóczi György jegyezte

el, és 1616. április 18-án feleségül vette. Rákóczi Györgyöt 1630. december 1-jén az erdélyi országgyűlés fejedelemmé választotta. Lorántffy Zsuzsanna fejedelemszónyként is megállta helyét. Házasságukból hat gyermek született, de csak két gyermek érte meg a felnőttkort. A fejedelmi párnak gyakran kellett koporsó mellett megállni.

Lorántffy Zsuzsanna mindenben segítő társa volt férjének, gyermekeiknek jószágos, gondos édesanyja. Családi életük jellemzője, hitük megélése és gyakorlása. Udvari prédikátort tartottak, naponként olvasták a *Bibliát*, és rendszeresen részt vettek a gyülekezeti istentiszteleteken. A fejedelemszónya egy 1608-ban Hanauban kiadott *Bibliát* használt. Ez a *Biblia* az 1590-es *Vizsolyi Biblia* Szenczi Molnár Albert által történt revideált kiadása. A fejedelemszónya *Bibliáját* itt őrizzük a pataki Nagykönyvtárban. A Nyizsnij Novgorodot is megjárta *Bibliát* nagy becsben tartjuk. Lorántffy Zsuzsanna kézírásával bejegyezve ezt olvashatjuk utolsó lapján: „Ez előtt való két esztendővel kezdetem el elől ezt az *Bibliát* és az Újtestamentumot negyedikszor és végeztem el ma 13 március Anno 1638 kiért az én Istenemnek legyen áldott nagy neve és ismét ma kezdetem el az új testamentumot és egész életemet ez mellé kötelezem és kérem az én Istenemet ki elkezdette az jót bennem vigye véghez. Susanna Lorantffy.”

I. Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsanna pártfogásukba vették a református gyülekezeteket, iskolákat.

A fejedelemszónya nemcsak olvasta a *Bibliát*, hanem össze is állított belőle egy idézetgyűjteményt: „*Moses es az prophetak, azaz az igaz keresztyeni vallásnak negyven öt ágazatinak Szent Irásbéli győzhetetlen bizonyághatétele*”. Lorántffy Zsuzsanna másik teológiai művéről Zoványi Jenő tudósít, az általa összeállított lexikonban, a *Szentlélek származása* címmel. Ennek a műnek csak a címét ismerjük, nem tudjuk, hogy nyomtatásban megjelent-e.

I. Rákóczi György és Lorántffy Zsuzsanna pártfogásukba vették a református gyülekezeteket, iskolákat. Anyagi támogatások mellett úrasztali

edényeket, terítőket, szőnyegetek adományoztak az eklézsiáknak. A család külön figyelmet fordított a pataki iskolára. A nemes ifjak számára internátust hoztak létre, az iskolákat gazdag könyvtárral gyarapították, ösztöndíjakkal támogatták a tanulókat, a nyomda is megkezdte a működését Sárospatakon. Itt tanított 1650 és 1654 között Comenius, a világhírű pedagógus.

1648-ban meghalt a szeretett férj, 1652-ben pedig elveszítette Zsigmond fiát. Ismét koporsók mellett kellett megállnia, mint számtalan alkalommal életében. Lorántffy Zsuzsanna életét Istentől kapott ajándéknak tekintette. Vallotta, hogy testi-lelki javait kötelessége Isten dicsőségére használni.

Végrendeletében a fiának, II. Rákóczi Györgynek a következő intelmeket hagyta örökül: „Az nagy hatalmú Istenre s lelked idvösségére kényszerítelek édes fiam, tiszta keresztyén vallásodban légy buzgó és állhatatos, azt minden istenes utakon s módokon elébb mozdítani igyekezzél. Gyermekeidet is abban neveljed és oktassad, kicsin koruktól fogvást Isten dolgainak megtanulására és az Ő szent tiszteletire szoktassad.”

1660. április 18-án ért véget földi élete. Isten kegyelme megóvta attól, hogy megérje halálakor még életben lévő egyetlen fia, II. Rákóczi György hatalmának összeomlását és halálát. Fia másfél hónappal élte túl.

Lorántffy Zsuzsanna fejedelemszónya szerepe kiemelkedő Sárospatak és Erdély történetében. Könyvkiadások, egyházi építkezések, iskolák támogatása, Comenius Patakra hozatala, híres „Gombos kertje”, hímző műhelyének páratlan szépségű úrihímzéses úrasztali terítői arról tesznek bizonyosságot, hogy a fejedelemszónya személyében hűséges pártfogóra tekint a református egyház. Szellemi, lelki és tárgyi hagyatéka a magyar nemzet kincse.

Közismert, hogy a fejedelemszónya udvarában hímző iskola működött, ahol a főúri lányok megtanulhatták a különféle öltéstechnikákat, elsajátíthatták az úrihímzést. Itt nevelkedett Széchy Mária, a Murányi Vénusz is, 1625-ig. Név szerint ismerjük Lorántffy Zsuzsanna egyik hímző asszonyát, Putnoki Klárát, aki Szemere Lászlónak, a későbbi Zemplén megyei alispánnak volt a felesége. A Sárospataki Református Kollégium Múzeuma hat darab úrihímzéses úrasztali terítőt és egy párnáveget őriz a Lorántffy hímző műhely darabjaiból. Ezek közül kettő a fejedelemszónya sajátkezü munkája.

Az úrihímzés mintakincse

A Sárospataki Református Kollégium Múzeumában lévő úrihímzéses úrasztali terítők díszítőelemei leggyakrabban növényi eredetűek. Ezek között fontos helyet foglalnak el a bibliai *növényi szimbólumok*. Az *állati ábrázolások*: Bárány (Agnus Dei), galamb, sas, szárnyas griff, oroszlan pelikán, szarvas és a különféle madárábrázolások. Kedveltek a gyümölcsdíszítőelemek. Az *emberábrázolások* ritkák, többnyire az evangélisták az attribútumaikkal.

A *bibliai növények* közül leggyakrabban a gránátalma, a tulipán, a rózsza (rozetta) és a pálmalevél (palmetta) változatos ábrázolásai fordulnak elő a terítők motívumkincseiben. Az ornamentika sokoldalú formakincse gazdag érzelmi és lelki üzenettel bír. A virágbokrok mintakincseiben a növények gazdag pompával virágzanak: liliom, írisz, csillagvirág, búzavirág, boglyók, makk, akáclevél, akantuszlevél, gyöngyvirág, és egyéb stilizált virágok. Gazdagon jelennek meg a gyümölcsök: ananász, szőlő, körte, füge. Jelentősek egyéb szimbólumok: szív, kehely, kéz, csillag, sákramentumok és heraldikai jelképként a címerpajzs.

A tulipán a liliomfélék családjába tartozó növényként szerepel a Bibliában. A magyar ornamentika legkedveltebb virága. Közismert, hogy a tulipán az egész Kárpát-medence összes magyar tájain díszítő motívum.

A *gránátalma* a Szentföld egyik legszébb növénye, virága égőpiros, gyümölcse kissé lapított, eleinte lilás, később égőpiros vagy sárga, tetején egy kis csészelevellel. Héja fás és kemény, belseje rekeszekre osztott, amelyben sok mag van. A gránátalma gyümölcséből pompás frissítő italt lehetett készíteni. Ez a szépséges, értékes és hasznos növény ősidők óta ismert, mint a bőségnek, a megújulásnak, a termékenységnek, a halhatatlanságnak a szimbóluma. A kertek igénytelen, pompázó dísznövénye, emellett gyógyászati hatása, alkalmazása is

jelentős. Széles körben elterjedt ősi táplálék, festőnövény. Kozmetikai készítményekben az örök fiatalság gyümölcseként tartották számon. A gránátalma művészeti díszítőelemként is gyakran jelenik meg. Templomok mennyezetének kazettáin, festett templomi berendezéseken, úrasztali edényeken, úrihímzéses úrasztali terítők mintakincseiben, viselettörténeti darabokon, kerámiákon, népi faragásokon, népi hímzéseken. A gránátalmát számon tartják a feltámadás jelképeként is, az élet fáját gránátalmának ábrázolták. Magjai sokasága a termékenység szimbólumát jelenti. A terméshéj érés után hónapok múlva száradás következtében felreped, s robbanásszerűen szórja szét a magokat, a gránátalma név erre utal. Az úrihímzésben a gránátalma egységes felületének fellazítására törekedtek. Ennek első fázisa, hogy a színezéssel három vagy öt részre tagolt gyümölcs cikkei elválasztották. Azután a gránátalma külső kontúrja mozdult meg: karéjos vagy fogazott lett. Előbbinél a mandorla alakú középrész elvékonyodott, utóbbinál a két oldalrész vált keskeny, fogazott levéllé, a közép pedig tömör, geometrikus mintával varrottá. A gerezdek között szabadon maradt sávot gyakran pöttyesorok díszítik, a három gerezdre osztottnál éppen úgy, mint az ötgerezdesnél. A gránátalmát koronázó levelek a gyümölcs stílusához igazodnak.

A *tulipán* a liliomfélék családjába tartozó növényként szerepel a *Bibliában*. A magyar ornamentika legkedveltebb virága. Közismert, hogy a tulipán az egész Kárpát-medence összes magyar tájain díszítő motívum. Az úrihímzés mintáiban gyakran szerepel. Mindig az életnek, a földön túli életnek a jelképe. Az úrihímzéses úrasztali terítők tulipánjai az örömet, az életbe vetett hitet, az örökélet reményességét sugározzák. Jelentik a termékeny anya ölet, a szülő nőt, a szeretetet sugárzó életadót, a szülés előtti állapotot, a termékenységet. Fontos megemlítenünk, hogy a katolikus egyházművészetben a szirmát hullató tulipán vanitas jelképként jelenik meg. Az elmúlásra, az élet mulandóságára figyelmeztet.

A *Bibliában* a *rózsának* sok fajtájával találkozunk: jerikói rózsza, damaszku-szi rózsza, koronás szellőrózsza, föníciai rózsza stb. Az *Apostolok cselekedetei* 12,13-ban említett kis cseléd lány neve Rózsza.

Az antik művészetben a rózsza jelképezte a szépséget, a szerelmet, a tisztaságot, a tavaszt és a nyarat.

Sarokminta

A középkorban Szűz Mária jelképévé vált, így kapta a nevét a rózsafüzér. A reformációtól ismeretes az evangélikusok szimbóluma, a Luther-rózsza. Az ötszirmú rózsza jelképezi a hitet, a szív és a kereszt a szeretetet és Krisztus érettünk történő kereszthalálát. A rozetta a rózsának stilizált formája. A kinyílt rózsát teljes kerekességében mindig szemben ábrázolták az úrihímzésben. Oldalnézeten történő ábrázolása csak a 18. századtól használatos. Rajza merev, sematikus, lehet egy vagy két szíromsoros. Egyik változata a küllős rozetta, amely onnan kapta a nevét, hogy a virágszirmok között kiálló csészelevelek hegyes végei a virágnak küllős beosztást adnak. Használatos még a forgórózsza.

A *Biblia* sok helyen említi a *pálmafát* és a pálmalevelet. A Szentírás a leghasznosabb növénynek tartja. A kultusz tartozéka, a palmaágak nélkülözhetetlenek a lombsátrak ünnepein, a palmaág diadalmi jelvény. Szerepel díszítő elemként a jeruzsálemi templomban. Úgy is számon tartották, mint az élet fáját. Héber neve: Tamar, gyakori női név. Ez a különleges növény komoly szimbolikus üzenetet hordoz. Megcsodálhatjuk Salamon templomának dombormű díszítéseiben, egyiptomi oszlopfőkön, úrasztali terítők és edények díszítő motívumain. A palma levélformáját utánozó stilizált forma a *palmetta*. Ez nemcsak az ókori világ egyik közkedvelt díszítő motívuma, hanem napjainkig meghatározó eleme díszítő művészetünknek. Megtalálható honfoglalás kori tarsolylemezeinken, fém- és kerámia tárgyainkon, hímzéseinken. A pálmafa Református Egyházunk címerében az Agnus Dei (Isten Báránya) mögött látható. A palma évszázadok folyamán hirdette, és jelképezi ma is az életet, a

termékenység, az anyaságot, a születést, az örök megújulást, az újjászületést. Hirdeti a győzelmet. A Biblia a pálmát mindig gazdag üzenethordozóként jeleníti meg, és a hozzákapcsolt bibliai igék minden ember számára lelki épülésre szolgálnak. A pálma erős növény, a vihar, szélvész sem tudja szétszaggatni, a keresztyén embert is lelki megpróbáltatások teszik erőssé, védetté az élet viharaiban.

A *liliom* az egyik legismertebb bibliai növény. Az *Ószövetségben* és az *Újszövetségben* is több helyen olvashatjuk. Hóseás üdvpróféciájában a liliom azt jelenti, hogy Isten népének megkegyelmez, megbocsát, helyreáll a kapcsolat népével, hogy a nép újra kezdhesse életét. A liliomot az egyiptomi és az asszír kultúra egyaránt használta díszítőelemként. A fény és az élet jelképeként szerepel Salamon templomának díszítésénél. A görög-római kultúrkörben Diana és Juno istennőknek kedves virága, a nőiesség, az igaz szerelem, a tisztaság és a termékenység szimbóluma. A keresztyén szimbolikának is kedvelt növénye a liliom. A világosságnak, a tiszta életnek jelképeként jelenik meg. Gyakran, mint a szentek attribútuma. A hófehér liliom, mint a szűzi tisztaság és ártatlanság jelképe a középkorban elsősorban Mária attribútuma. A művészetek minden ágában teret nyert. A heraldikának is fontos virága. Az úrihímzéses úrasztali terítők méltóságteljes, pompázó virága.

Isten Báránnya Agnus Dei: a II. Móz. 12. részében olvashatjuk az Egyiptomból

történő kivonulás eseményeit. Isten Mózes által adott útmutatást Izrael népének, hogy minden család vágjon le egy bárányt a juhok vagy a kecskék közül. A vérrel hintsék meg az ajtó szemöldökfáját, hogy abba a házba az öldöklő angyal, aki elpusztította az egyiptombeli elsőszülötteket, ne menjen be. A húst süssék meg és fogyasszák el. Izrael történetében a szabadulás jelképe lett a „páska vacsora”. Az *Újszövetségben* Krisztus vált az áldozat jelképévé. „Ímé, az Istennek ama Báránnya, aki elveszi a világ bűneit!” (János 1, 29) Jézus a Jó Pásztor is, aki a tanítványokat bárányokként küldi a farkasok közé. Az őskeresztyéneknél Isten Báránnya kedvelt jelkép volt. A keresztyénség nyugati ágában a bárányt, mint szimbólumot megtartották, és gyakran alkalmazták, énekeltek is az Agnus Dei-t. A lépegető bárány zászlót tart a lábával, ez azt jelenti, hogy fontos a keresztyén embernek a hitben előrehaladni. A Bárány hátrafordul, figyel, hogy a nyáj követi-e, biztonságban van-e. Református Egyházunk címerében központi helyen van a zászlós Bárány. Az Agnus Dei szimbólumot a népművészet is alkalmazza. Könyvek címlapján, pecséteken, úrasztali edényeken és terítőkön is ábrázolták. Lorántffy Zsuzsanna fejedelemasszony és Árva Bethlen Kata terítőin Isten Báránnya tükrözi az adományozó hitét, imádságos lelkületét, ajándékozó kedvét és egyházához való hűségét.

A liliom az egyik legismertebb bibliai növény. Az Ószövetségben és az Újszövetségben is több helyen olvashatjuk. Hóseás üdvpróféciájában a liliom azt jelenti, hogy Isten népének megkegyelmez, megbocsát, helyreáll a kapcsolat népével, hogy a nép újra kezdhesse életét.

A *pelikán* a protestáns egyházművészet egyik legerőteljesebb jelképe. „Hasonló vagyok a pusztai pelikánhoz” – olvassuk a 102. zsoltár 7. versében. A kétségbeesett, nyomorult ember imádkozik ilyen szavakkal, aki életét kilátástalannak látja. A pelikán

eredeti héber neve hányót, öklendezőt jelent. A pelikánfiókák az anyjuk begyének bőr hártyszacskójából visszaöklendezett táplálékot eszik. A középkori keresztyén szimbolikában vált a fiait saját vérével tápláló pelikán Jézus Krisztus jelképévé. Krisztus áldozatára utal, ahogy a pelikán óvja, védi kicsinyeit, és életét adja értük. Református elődeink gyakran ábrázolták a pelikánt templomi mennyezetkaszettán, szószékronán, úrasztali edényeken és terítőkön. Általában három fiókéval, de előfordult két fiókéval történő ábrázolása is. A misztótfalusi gyülekezet 1650-ből származó úrasztali terítőjére ezt a feliratot hímezte készítője: „Az Úr Jézus Krisztus az igaz pelikán, ki megeleveníti a mi lelkünket az örök életre. Amen.”

(A tanulmányhoz felhasznált szakirodalom jegyzékét tartalmazza, egyúttal olvasóink figyelmébe ajánljuk: Pocsainé Eperjesi Eszter – Rádainé Bodnár Katalin: „Legyen kedves az Úr előtt ez ajándék...” A Sárospataki Református Kollégium Múzeumának úrihímzéses úrasztali terítői. Hernád Kiadó, Sárospatak, 2014. ISBN 978-963-89817-5-2; Pocsainé Eperjesi Eszter – Rádainé Bodnár Katalin: Mintakönyv. A Sárospataki Református Kollégium Múzeumának úrihímzéses úrasztali terítőiről készített mintarajzok. Hernád Kiadó, Sárospatak, 2015. ISBN 978-615-80132-4-6)

(Írásunk a Zempléni Múzsza 2016/4. számában jelent meg. Képek: Zempléni Múzsza)

Cs. Szabó András

A lamentáció

dén július 9. és 14. között zajlik a Csíkszeredai Régizene Fesztivál, amelynek immár tizedik éve kísérője a Romániában egyetlen Régizenei Nyári Egyetem. A nyári egyetem alatt az oktatáson kívül idén is lesznek szakmai előadások. A fesztivál idei fő témájához, a Reformáció 500. évfordulójához kapcsolódva a lamentáció műfajáról Cs. Szabó András csíkszeredai zenetanár tart előadást. Ezt közöljük alább.

A húsvét előtti Szentháromnap várokozással és bűnbánattal eltöltendő időszakának egyik fontos műfaját vesszük górcső alá. A lamentációt manapság inkább csak a római katolikusok énekelik, eredetileg viszont a református liturgiában is helyet kapott. Előadásomban a Gyulafehérváron 1636-ban kiadott Öreg Graduálban található lamentációval foglalkozom.

A református liturgiában is gyakorolt műfajról van tehát szó, hiszen többek között mind a kolozsvári, mind pedig a debreceni graduálpéldányok (és más, korabeli graduálok) lamentációlapjainak szélei szembetűnően megkoptak az idők folyamán (249–270. oldal). Másrészt pedig több levéltári adat, egyházkerületi jegyzőkönyv tudósít a húsvétot megelőző lamentációk előadásának kérdéseiről folytatott vitákról. Mindezek pedig azt bizonyítják, hogy a lamentációéneklés gyakorlatban volt. Bizakodva jegyezzük meg, hogy a lamentációéneklés ismét kezd felszínre törni az utóbbi években, és kísérletek történnek felélesztésére.

Az Öreg Graduálban, akárcsak a többi, protestáns graduális anyagot tartalmazó könyvben, olyan dallammal ellátott lamentációt találunk, amelyet Európában nagyon kevés helyen énekeltek. Előadásomban ennek bemutatására vállalkozom.

A lamentáció történelmi háttere

Finály Henrika kolozsvári Kir. Ferenc József Egyetem nyilvános rendes

tanára, aki 1884-ben jelentette meg a mai napig legjobb latin szótárt, így határozza meg a lamentatio (jajgatás, siratás) szót: jajgatás, jajveszékelés, panaszkodás. A magyar nyelvű Bibliában viszont ilyen könyvcímet olvassunk: Jeremiás siralmi. (Helyesebb a más fordításokban olvasható Siralmak könyve megnevezés, a továbbiakban én is így használom. Erre lentebb részletebben rátérek.)

A keresztyén gyülekezetekben igen korán meghonosodott az a szokás, hogy a húsvéti ünnepkörben a Siralmak könyvét olvassák, illetve énekeljék. A könyv azt eleveníti fel, hogy Nabukodonozor, Babilónia királya (Kr. e. 604–562) megszállta Jeruzsálemet (Kr. e. 587), templomát felégette, a népet pedig elhurcolta. Közel ötven év múlva a Babilóniát leigázó Círus perzsa király adott engedélyt a zsidók hazatelepedésére (Kr. e. 538).

A középkorban kialakult olvasmányrend szerint húsvét előtt Jeremiás próféta könyvét olvasták, és nagycsütörtök napján jutottak el a Jeruzsálem pusztulásáról szóló fejezetekhez (Jer 32. skk.). A Siralmak pedig ennek folytatásaként hangoztak el.

A protestáns gyülekezetek a lamentáció éneklésének szokását megtartották, mivelhogy összekapcsolták Krisztus szenvedéstörténetét Jeruzsálem pusztulásával, illetve az akkori Magyarország helyzetével, a török uralom miatti kilátástalansággal. Erdélyben ez különösen így volt, hiszen a török mellett később a Habsburg-ház is próbált nyomást gyakorolni e területre. Nem véletlen tehát, hogy Jeremiás könyvét olvasták húsvét előtt.

A nagyhéttel Jézus földi pályafutásának végéhez közeledünk. Az, hogy saját népe miként fogadta (vagy nem fogadta) el Jézust, majd pedig maga a passió-történet párhuzamba állítható azokkal az eseményekkel, amelyeket Jeremiás könyvében olvashatunk. Ha átlapozzuk az Esztergomi Breviarium Notatum (13. század) nagyheti és az azt megelőző szenvedés hetének (Hebdomada

Az Öreg Graduálban, akárcsak a többi, protestáns graduális anyagot tartalmazó könyvben, olyan dallammal ellátott lamentációt találunk, amelyet Európában nagyon kevés helyen énekeltek.

Passionis) olvasmányait, zömében ebből a könyvből vett fejezeteket sorol fel. (Ezek mellett még olyan könyvekből is olvastat, amelyeknek fejezetei a Jeremiás könyvében leírtakhoz kapcsolódnak: Ézs, 1Tim stb.) Jeremiás próféta könyvének első fejezetétől kezdve, az 5., 6., 8., 20., 21. teljes fejezetek; részletek a 11., 22., 26. stb. fejezetekből; a Júda népének megfeddésétől szóló 37. és 38. fejezetek (hogy elfordult Istentől, nem hallgattak Jeremiás szavára sem, bálványokat imádtak) szintén teljeseek. Az olvasmányok Jeruzsálem elpusztításáig, a nép Babilóniába való elhurcolásáig vezetik az olvasót. Ezt, a zsidó nép Istenbe vetett hitének mélypontjaként is értelmezhető történetet könnyen össze lehet kapcsolni Jézus földi pályafutásának utolsó napjaival.

Bibliai helye, szövege és a könyv szerzőségének kérdése

Az Ószövetségben, Jeremiás próféta könyve után következő Siralmak könyve sajátos formáját az adja, hogy az első négy rész minden versének elején a héber betűsor 22 betűje áll. Az első két rész 22 versből áll (betűnként 1-1 verssel); a 3. rész 66 versből (a 22 megháromszorozása: minden betűhöz három-három vers tartozik); a 4. rész pedig ismét 22 versből áll; az utolsó, 5. rész is ugyanennyi verset tartalmaz, itt azonban nem találunk alfabetikus akrosztichont.¹ Ezt úgy értelmezhetjük, hogy míg az előző fejezetek a siralmakat – felsorolást, számbavételt (és intést) tartalmaznak (amelyekből esetleg válogatni is lehet), addig az utolsó fejezet Jeremiás próféta imádsága, amely bonthatatlan egységet alkot.

Az énekelt lamentáció mindenkor válogatást nyújt a bibliai versekből, ugyanis a teljes fejezetek eléneklése túl hosszú volna. A római katolikus források a bibliai könyv mind az öt részéből közölnek verseket, ezzel szemben a protestáns források nem válogatnak verseket a Siralmak 3. részéből, csak az 1., 2., 4. részéből, illetve közlik a teljes 5. részt. Az Öreg Graduál a következő verseket használja fel: 1,1–9 és 2,1–9; 4,1–6, illetve a teljes 5. részt. A lamentációt rendszeren a Szentháromnap matutinumaiban kell énekelni. Manapság, ha éneklük, általában a nap esti imaórájában kap helyet.

Fentebb már említettem, hogy Jeremiás siralmaira inkább a Siralmak könyve megnevezés talál. Az Ószövetségi könyv, a hagyományos megnevezés szerinti nevet viseli (így használja az Öreg Graduál is; vagyis a reformátusok

így hagyományozták a katolikus megnevezést). A Jeremiás siralmi azért 'hagyomány szerinti' megnevezés, mert a könyvben sehol nem szerepel Jeremiás próféta szerzősége, vagy neve. Ez a felirat két bibliai hely félreértelmezésére vezethető vissza. Az első 2Krn 35,25: „Jeremiás is siratá Jósiást, és siralmas énekekkel siratják vala őt az éneklő férfiak és asszonyok mindnyájan mind e mai napig, a melyek szokásossá lettek Izráelben, s ímé azok meg vannak írva a Jeremiás siralmaiban.” Jósiás király neve vagy tettei viszont nem jelennek meg a Siralmak könyvében. A másik hely Jer 9,17–19: „Ezt mondja a Seregek Ura: Figyelmezzetek reá, és hívjátok a sirató asszonyokat, hogy jőjjenek el, és a bölcs asszonyokhoz is küldjétek, hogy jőjjenek el. És siessenek és fogjanak síráshoz miattunk, és a mi szemeink is hullassanak könyeket, és szempilláink vizet ömlesztzenek! Mert a Sionról siralomnak szava hallatszik: Oh, hogy elpusztultunk! Igen megszegyenültünk, mert elhagyjuk e földet, mert széthányták lakhelyeinket!”

A dallamokról

A legősibbnak tekinthető lamentációdallamot a Liber Usualisban találjuk. Hangterjedelme és dallamfordulatai egyaránt a 10-11. századra utalnak: teljesen tiszta, 6. tónusú recitáció jellemzi a dallam teljes vonalát.

A magyar protestáns graduálokban sajátos lamentációdallam honosodott meg. Ez a dallam összetett és díszes.

A magyar protestáns graduálokban sajátos lamentációdallam honosodott meg. Ez a dallam összetett és díszes, amelyet a reformáció tovább éltetett, a latin szöveget magyarral helyettesítve. Nálunk a bevezető mondatnak, mindhárom napnak és külön az utolsó, 9. résznek (nagycsütörtök, nagypéntek, nagyszombat, illetve Jeremiás imádságának) saját dallamot adtak, amelyek díszes olvasmánytónusokba rendeződnek: ötödik, negyedik, hatodik, illetve az utolsó rész negyedik tónusba.² Az egyes napok még tovább oszlanak, naponként három-három részre (a harmadik naphoz tartozik a 9. rész, amely

mindegyik forrásban önálló címet visel: Oratio Jeremiae Prophetae, vagyis Jeremiás próféta imádsága).

Önálló, a római hagyománytól eltérő lamentációdallam. Ambitusa nagyobb, mint a Liber Usualis tiszta kvart távol-sága – itt teljes oktávot jár be a dallam –, és szerkezete is összetettebb. Két túbahangos tónussal találkozunk: 5. tónus C-, A-hangokon recitál, a 4. tónus A-, E-hangokon, a 6. tónus pedig A-, F-hangokon.

A 4. tónusú Oratio két túbahangja soronként váltakozik. A páratlan versszakokban (1., 3., ...) A-, a párosokban (2., 4., ...) felső D-hangon recitál a dallam első fele, a záró szakasz viszont mindkét esetben A-hangon. Íme, az ötféle dallam, amelyeket a bevezető sor és a négy rész első versei szemléltetnek.

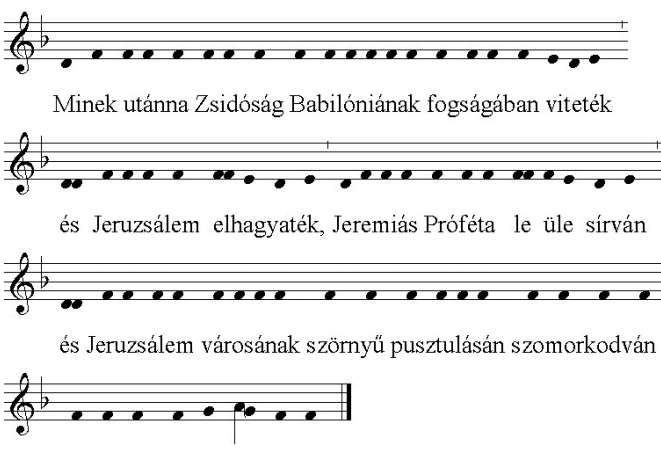
*

Amint láthatjuk, nagyon sokszínű dallamcsaládról van tehát szó. A naponként változó tónusok önálló értelmezést adnak az egyes napoknak, és így emelik a szöveg és a liturgia ünnepegyességét. Érdekes volna minél több helyen visszahozni a Nagyhét liturgiájába. Ha ez nehéz a gyülekezet számára, akkor legalább betanított énekesek által. A lamentációt a mindenkori kántor által betanított gyerekek, esetleg maga a kántor vagy a kórus énekelte, amelybe bekapcsolódhatott a gyülekezet is. A lamentáció tehát szerves része volt a nagyheti liturgiának. Kimaradása két okból történt: 1. a református zsinatok a 18. század elejétől már írásban is tiltották (szóbeli tiltását, a rá való nehezítést korábbról is említik), mivel megmaradt katolikus szokásnak ítélték; 2. a kántorok részéről több feljegyzés maradt fenn arról, hogy nem becsülték kellőképpen munkájukat, illetve vagy egyáltalán, vagy csak szerényen honorálták fáradozásukat. Ennek pedig az lett a következménye, hogy egyszerűen felhagytak ennek éneklésével.

Jegyzetek

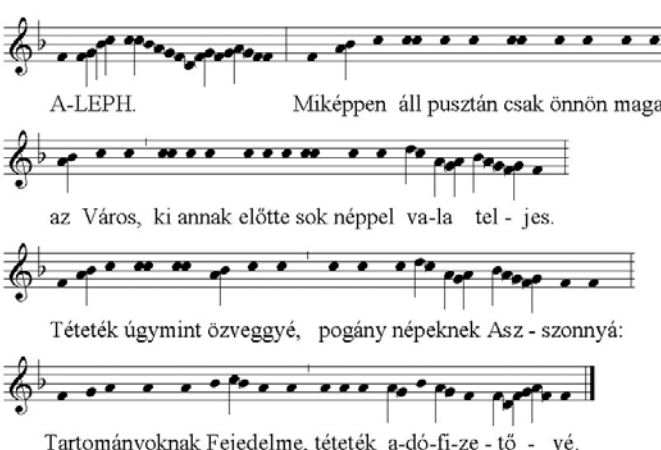
1 Ezt a technikát a világi költészetben is fellelhetjük. Az ábécék használata mellett tulajdonnevek betűit is megtaláljuk verses költemények strófáinak kezdőbetűjeként, illetve a szerzők saját nevüket is megörökítették a vers akrosztichonjában. Ez a formaalkotás máshol is előfordul az Ószövetségben, pl. Zso 25., 38., 111., 112., 119., 145., illetve Péld 31; 10–31.

2 Hasonlóan sokrétű dallamcsaládot vélek felfedezni a mozarab liturgiában, ennek pontos jegyzése további kutatásokat igényel.

Minek utánna Zsidóság Babilóniának fogságában vitették
és Jeruzsálem elhagyaték, Jeremiás Próféta le üle sírván
és Jeruzsálem városának szörnyű pusztulásán szomorkodván
keserves szívvel ezt mondá.

Bevezető sor

A-LEPH. Miképpen áll pusztán csak önnön maga
az Város, ki annak előtte sok néppel va-la tel - jes.
Téteték úgymint özvegyé, pogány népeknek Asz - szonnyá:
Tartományoknak Fejedelme, téteték a-dó-fi-ze - tő - vé.

Első nap, 5. tónus

A-LEPH. Miképpen aláza meg az Úr Isten haragjában
Je - ru - zsálemet, leveté az nagy dicsőségből Izráelnek
min - den ékességét; És nem emlékezék meg az ő
lábainak zsámolyáról nagy haragjának i-de - jén.

Második nap, 4. tónus

Miképpen homályosodott meg az szép a - rany,
és megváltozott természet szerint való jó szí - né - ben.
Szellelhányatának az Templomnak kö - ve - i,
minden utzáknak pia - tzi - ra.

Harmadik nap, 6. tónus

Emlékezzél meg Uram Isten arról, mi történt légyen mi raj-tunk:
Nézzed és lásd meg az mi gyalá-za-tun - kat.
Az mi örökségünket idegenek bírják, és az mi házunkban
kűvűl va-lók¹ u-ral- kod- nak:

Oratio, 4. tónus

Angi István

Kodály a rá ragyogó gyermekek között

*Számos írása szól
a gyermekek ének
és zene tanításáról,
az éneklés-zenélés
páratlan szépségű,
határtalan
boldogságáról.*

Sz

ámos fénykép őrzi Kodály mosolygó jelenlétét a játszó-éneklő gyermekek társaságában télen-nyáron, tavaszszal-ősszel mindig elégedetten. Számos írása szól a gyermekek ének és zene tanításáról, az éneklés-zenélés páratlan szépségű, határtalan boldogságáról. Óvó aforizmái is javarészt a gyermeki öröm megszerzése vagy megfosztása körül hallatják hangjukat. Nem véletlenül. Hajlamosak vagyunk axiómáját is – „a zene mindenkié” – rangsorolón áthallani: a zene elsősorban *minden gyermeké*.

A kettős évforduló mellett – amelyről majd később szólunk – két jeles évről emlékezünk ma a kicsinyek magyar zenetörténetében. 90 éve jelentek meg Kodály kétszólamú énekkari kompozíciói gyermekeknek, a *Bicinia hungarica*, és a tavaly volt 80 éve, hogy Bartók

gyermekkarai is napvilágot láttak. Két zeneesztétikai, zenepedagógiai esemény, amelyeknek történelmi jelentőségét teljes mértékben igazolta az eltelt évtizedek hazai és világszerte gyakorlata egyaránt. Mert ma már keleten is nyugaton is fennhangon szólalnak meg *A hegyi éjszakák*, az *Esti dal*, a *Cipósütes* vagy a *Huszárnóta*. Kodály írja a biciniumok *Ajánlásában* (1927): „Ha miniket akkor effélékre (s még egyre-másra) megtanítanak: be más életet teremthetünk volna ebben a kis országban! Így azokra marad, akik most kezdik tanulni, hogy nem sokat ér, ha magunknak dalolunk, szebb, ha ketten összedalolnak. Aztán mind többen, százan, ezren, míg megszólal a nagy Harmónia, amiben mind egyek lehetünk. Akkor mondjuk majd csak igazán: Örvendjen az egész világ!”

Kodály Zoltán kisiskolások között

Sorsom jobb keze többször is szabodot intett ennek az örömnak a megtapasztalása felé. Zenemódszertani óralátogatás helyett drága jó tanárom, id. Márkos Albert zeneszerzőnk részéről abban a megtisztelő felkérésben részesültem, hogy négy éven át előbb mint diák, majd mint végzős diák, végül „szabadon”, mint helyettes gyakornok taníthassam a kicsiknek egyik mini-generációját első elemi osztálytól a negyedikig. Tanulva tanítottam, szó szerint osztottam a gyermekek zenei boldogságában. Mert igenis van zenei boldogság. Mély meggyőződéssel írja Kodály: „A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki vérszegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Van-
nak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be.”² Ágoston gondolatait ébresztik Kodály szavai a *Vallomások*-ból. A zoltárok éneklésével kapcsolato-

Kodály Zoltán második feleségével, Péczely Saroltával és Tordas Bélával a Zeneakadémián

san mondja a lélek és az ének belső *titokzatos* rokonságáról: „Igédtél ezen énekeket, s ezért bocsájtom őket magamhoz; igéd révén azonban szívemben valami kis méltó helyet kérnek, s bizony alig-alig szabom ki a nekik megfelelő! (...) Megfigyeltem, hogy a szent igék ének formájában bensőbbben és igazabban lendítik, tüzelik lelkemet a jámborságra, mint ének nélkül – továbbá, hogy lelkünk különféle érzéseinek más-más kifejező módja van hangban és éneken, s ez a mód valami titkos rokonság erejében az érzelmeket elő tudja idézni.”³ Ágoston révén éltem meg a Mester nagy igazát a gyermeki boldogság sorsdöntő követelményéről, arról, hogy csak a boldog gyermek válhat boldog felnőtté, és csak boldog felnőttekkel építhetünk boldog társadalmat.

„A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki vérszegénységben él és hal.”

Ma, jó ötven év után, sokukkal találkozom egykori elemistáim közül; ilyenkor mosolyogva emlegetik fel élményeiket a *Hess páváról* vagy a *Rigók daláról* Kodály biciniumaiból, a közös éneklés boldogságát. Olyan Kodály szerű visszaemlékezés ez „kicsiben”, mintha őt hallanám biciniumairól: „Galántai népiszkola, mezítlábas pajtásaim: rátok gondolva írtam ezeket. A ti hangotok cseng felém ötven év kódén át. Hajjigáló, verekedő, fészekkiszedő, semmitől meg

nem ijedő, talpig derék fiúk, dalos, táncos, illedelmes, jó dolgú lányok: hová lettetek?”⁴

A boldog gyermekkor megidézése, pontosabban a gyermekkori boldogság keresése, az önfelelt játékörmön utáni vágy mind-mind összecseng szabadnak teremtett isteni mivoltunkkal. Az öröm, a boldogság, a játék, az istenadta szabadság szinonim jelentések a szépség tartalmával. Harmóniájukat oly szépen fejtette ki Schiller: „Az ember csak *játsszik* a szépséggel és csak *a szépséggel* játsszik. Mert, hogy végül egyszerre kimondjam: az ember csak akkor játszik, amikor a szó teljes értelmében ember, és csak akkor egészen ember, amikor játszik. Ez a tétel, amely ebben a pillanatban talán paradoxnak látszik, nagy és mély jelentést kap, ha majd odajutottunk, hogy a kötelesség és a sors kettős komolyságára alkalmazzuk.”⁵

A megidézett második évszám – 1936 – Bartóknak máig „fiatal” gyerekkaraira emlékeztet. Párhuzamos, egymást kölcsönösen erősítő-bíztató énekkari művek a kodályi biciniumok és a bartóki gyermek- és nőikarok, mert a népzene, a zenei nevelés leghitelesebb alapjaira épülő miniatűr alkotások, és a zenei anyanyelv hiteles elsajátítását szolgálják. Bartók gyermekkórusait, akár az előzetesen már megjelent hangszeres iskoláit is, hasonlóan Kodályéhoz egy következetes pedagógiai program jegyében alkotta meg. 1908–1909-ben jelentek meg a *Gyermekeknek* csodaszép zongoradarabjai négy füzetben, amelyekben a szerző a hangszer tanulást egybekötötte a legszebb népdalokkal való, esztétikai élményt

fakasztó megismertetésével. Majd az 1931-ben komponált 44 *hegedű duó*, az ugyancsak népi méloszban fogant darabjaival a kamarazenélés bensőséges örömét gazdagította. És 5 évre rá megszülettek énekkari művei is a kicsik és serdülők számára egyaránt. Kodály nagy örömmel írja: „A magyar gyermek még nem tudja, hogy életére kiható ajándékot kapott 1936 karácsonyára. De tudják mindazok, akik a magyar gyermeket olyan világba akarnák elvezetni, ahol tisztább a levegő, kékebb az ég, melegebb a nap. Akiknek régi óhaj-tása teljesül azzal, hogy Bartók is közéjük áll.

Szólt ő már a gyermekhez, jó pár éve: zongorán, majd újabban hegedűn. E művek nélkül ma már nemigen lehet nálunk – és külföldön – zongorát vagy hegedűt tanítani, s bizony művészibb és magyarabb világot élnénk, ha zenetanítóink már régebben felismerik jelentőségüket.”⁶ És az akkori gazdasági-társadalmi viszonyokra hivatkozva, hozzáteszi: „De hány magyar gyermek él, különösen manapság, oly szerencsés helyzetben, hogy zongorához vagy hegedűhöz juthat?”⁷ A következő megállapítása sajnos, máig érvényes megállapítás, jóllehet nem, vagy nemcsak a nehéz anyagi viszonyokra, hanem az oktatás túlzottan (?) műszaki irányműködésére, valamint az elburjánzó elektrotechnikai kommunikáció, a táblagépek és az okostelefonok elidegenítő özönére is vonatkoztatható: „A nagy tömeg zenétlenül nő fel, számára mindaz a kincs, amit a hangszerek irodalma rejt, hozzáférhetetlen. Ehhez az árva gyermektömeghez szól most Bartók. Sajátos ellentmondás, de egyszersmind

mély logika van abban, hogy a hangszereken játszó, szobában nőtt városi gyermekhez a magyar mezők levegőjét juttatta el – hangszeres gyermekdarabjai népzénet szólaltatnak meg –, most a zenén kívül élő gyermekvilághoz, ha népi szövegeken keresztül is, de a maga egyéni nyelvén szól. Ezt a nyelvet azonnal megérti, magáénak érzi a gyermek, különösen, ha a népi dallam levegője már átjárta akár úgy, hogy beleszületett, akár úgy, hogy belenevelték.⁸

De jó lenne ezeket a párjukat ritkító zenei gyöngyszemeket kalárrissá fűzni, lelki ékszerré csiszolni éneklő fiúk-lányok ajkán ma is és mindig!

De jó lenne ezeket a párjukat ritkító zenei gyöngyszemeket kalárrissá fűzni, lelki ékszerré csiszolni éneklő fiúk-lányok ajkán!

Visszatérve a Schiller-idézet utolsó mondatára a „kötelesség és a sors kettős komolyságá”-ra, kiderül, hogy e kettőség jegyében keresett megoldást Kodály elsősorban az óvodában és az iskolában: „Tanügyi bácsik! – írja 1956-ban – engedjétek énekelni a gyermekeket!

Hogy kik a tanügyi bácsik? Megírta Mikszáth – jó 60 éve –, megvan a hátrahagyott iratok *Saját ábrázatomról* című kötetében *Morognak a tanügyi bácsik* címen. Érdeemes elolvasni. Mikszáth ugyancsak a tankönyvíró monopólium birtokosát állítja pellengérré, de vázlatát néhány vonással ki lehet egészíteni. A Tanügyi Bácsi tehetség hiányával zsarnoki hajlamot egyesít. Született igazgató, bár szerencsére nem lesz mindig azzá. Nemcsak a zenének ellensége, hanem mindennek, ami a teljes ember kifejlődéséhez, a »nil humani a me alienum«-hoz kell⁹. A nevelés fő eszköze a példa. Márpedig az ifjúság nem akarja a Tanügyi Bácsit példaképnek, innen a folytonos harc köztük. Azt az iskolát nem szeretik, ahol sok van belőlük. Röviden: A Tanügyi Bácsi őrt áll az iskola kapuja előtt, vigyáz, hogy oda be ne lopózzék valami, ami derű, szépség, élet, ami öröm a gyermeknek, ami kívánatossá, kedvessé teszi az iskolát. Azt hittük, a felszabadulás megszabadít a Tanügyi Bácsiktól is. Tévedtünk. Még mindig vannak, sőt Tanügyi Nénikkel szaporodtak.¹⁰

Ugorjunk át a mába, évtizedek, sőt majd' másfél évszázad távlatából. Mert jelenünkben, 2017-ben, kétszeresen is emlékezünk, kerekszámokban: Kodály Zoltán 135 éve született és 50 éve halt meg. A fenti sorokba foglalt nagyon is

Bartók Béla és Kodály Zoltán, a Zeneakadémia ifjú tanárai (Képek: Wikipédia)

töredékes mementó ziláltságában is a távlatokat feszegeti. Hát igen, van tenni-való, nem is kevés, mára is holnapra is.

A „kibontott hajjal” közeledő ősz – hogy Radnótit parafrázáljuk – meghozza gyümölcsét, sőt megelőlegezi még a távlatokat is e kettős évforduló ígézetében itthon is külhonban is egyaránt. Kolozsváron Kodály rá ragyogó közössége, a gyermekénekkarok lelkes vezetőikkel köszöntik majd októberben a mestert, amelyre idejében mozgósítjuk zeneszerető városunk apraját-nagyját. A részleteket, a meglepetések titkait persze, csak egy sóhajtásnyira árulom el, *a bárcsak mindennap lenne vasárnap* analógiájára: bárcsak minden év lenne olyan serkentő a zenei szépségekben megújulni, mint a kerek évfordulós évek.

Jegyzetek

- 1 Kodály Zoltán *Bicinia Hungarica. Ajánlás* (1937), in: *Visszatekintés I.*, Id. kiad. 64
- 2 Kodály Zoltán, *Mire való a zenei önképzőkör*, (1944) In: *Visszatekintés I.*, Id. kiad. 154
- 3 Szent Ágoston *Vallomásai*, fordította: Dr. Vass József, Szent István Társulat Budapest 1995, 287
- 4 Kodály Zoltán, *Bicinia Hungarica. Ajánlás*, in: *Id. mű.*, 64
- 5 Schiller *Válogatott esztétikai írásai*, Magyar Helikon, Budapest 1960, 221.
- 6 Kodály Zoltán, *Bartók Béla Gyermekkarai*, *Visszatekintés II.*, Zeneműkiadó, Budapest 1964, 441
- 7 Uo.
- 8 Uo.
- 9 Vö. Terentius jeles mondásával: nil humani a me alienum esse puto: semmi emberi dolog nem idegen tőlem, In: <https://dictzone.com/latin-magyar-szotar/nil%20humani%20a%20me%20alienum%20esse%20puto> letöltve: 2017 jun.2, 20:48
- 10 Tanügyi bácsik engedjétek énekelni a gyermekeket! In: *Visszatekintés I.*, Id. kiad. 1964, 304

Monique de la Bruchollerie francia zongoraművésznő és Kodály Zoltán 1960-ban (forrás: FORTEPAN/Kotnyek Antal adományozó)

Suba László

Pszichológia a képzőművészetben

A 19. század végén megkezdődtek a pszichológiai kutatások a művészet értelmezéséről. A kutatók jórészt német ajkúak voltak, de a 20. században bekapcsolódtak mások is. Heinrich Wölfflin (1864–1945) művészettörténész azt hangsúlyozta, hogy az építészetet csak a pszichológia segítségével érthetjük meg teljes mértékben. Valóban, ha a régi építkezésre gondolunk, mint az egyiptomi piramisok, vagy a klasszikus görög templomok, érezzük azok rendkívüli hatását a szemlélőre. Tudjuk azt is, hogy a lakásunknak bizonyos feltételeknek kell megfelelnie, hogy jól érezzük magunkat benne. Az építészeti egyetemek tantárgyai között ma már a környezetpszichológia is szerepel.

Wilhelm Worringer (1881–1965) művészettörténész, az expresszionista és absztrakt művészeti irányzatokat magyarázta a pszichológia felhasználásával. Ernst Gombrich (1909–2001) pszichológus a *Művészet és illúzió* című könyvében magyarázza meg, hogy hogyan jut el a művész a valóságtól a képig. A művész nemcsak tükrözi, hanem értelmezi is a valóságot, állást foglal, dialógust folytat. Egy alaphelyzetből indul ki, ahol felhasználja a múlt eredményeit, saját ismereteit és az új művészetet a kísérletezésekből alakítja ki. A művész felkészültsége, egyénisége sajátos, ezért minden művész másként ábrázol. John Dewey (1859–1952) filozófusnak a *Művészet mint élmény* című műve az óvodák és egyetemek gyakorlati alapjául szolgált az Amerikai Egyesült Államokban. Rudolf Arnheim (1904–2007) szintén amerikai kutató, *A művészet pszichológiája felé* című könyvében mutatta be a művészeti terápia tanulságait.

A pszichológusok egyik érdeklődési területe a tudatalatti és a kollektív tudatalatti szerepe a művészetben. Sigmund Freud (1856–1939) szerint a

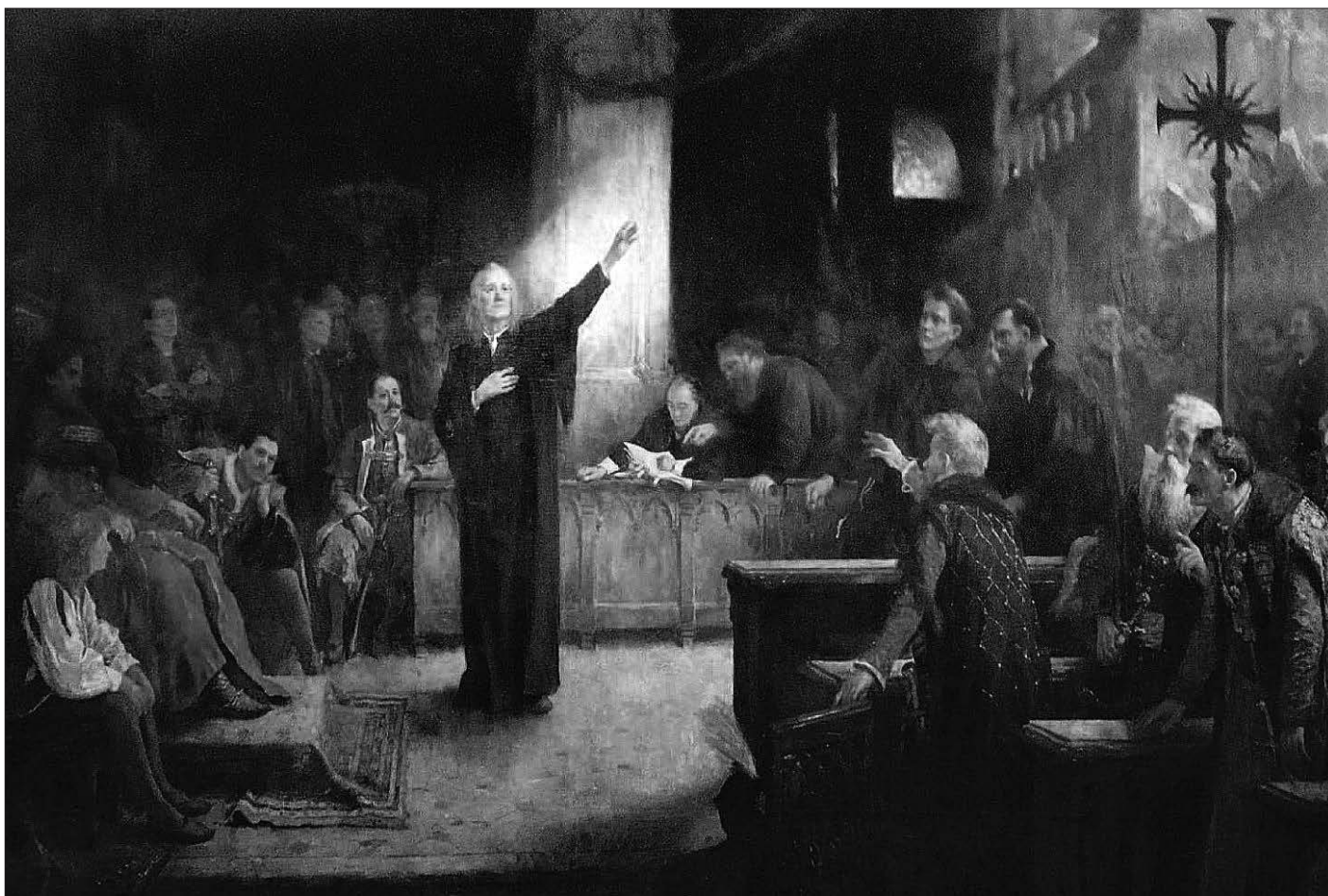
művészek a képzelőerejük segítségével felszínre hozzák a tudatalatti frusztrációkat. Fantáziájuk révén vigasztalást, enyhülést, vágyaik beteljesülését érik el. Carl Gustav Jung (1875–1961) a kollektív tudatalattit is kutatta. A bennünk létező kollektív tudatalatti közös az emberiségével. Az ősi mitológiák, mítoszok, mondák, mesék a kollektív tudatalatti termékei, és ezek mindenkiket megérintenek. A mítoszok, mitológiák jelentős képzőművészeti alkotásokat inspiráltak az ókorban. Így a klasszikus görög művészeti alkotások, szobrok, kerámiák esetében. De minden nagyobb kultúrkörnek voltak mítoszai, és ezeket képzőművészeti alkotásokban is ábrázolták. A pszichológusok és antropológusok szerint az ősi mítoszok az emberek túlélését segítették, rendet teremtettek életükben. A művészet ma is megőrizte ezt a szerepét az emberiség életében.

A pszichológusok és antropológusok szerint az ősi mítoszok az emberek túlélését segítették, rendet teremtettek életükben.

Korunk nagy művészei is gyakran hivatkoztak a pszichológiára. Így Paul Klee, Vaszilij Kandinszkij, Kepes György. Marc Chagall mondta: „a művészet elsősorban és mindenek felett a lélek állapota.” (*Életem*, memoár, 1931) Lev Szemjonovics Vigotszkij (1896–1934) orosz pszichológus *Művészetpszichológia* című könyvében foglalkozik a műalkotások tartalmi és formai elemeivel. Szerinte a műalkotásokban katartikus helyzet teremthető, amit a tartalom és forma harca idéz elő, ami hatást gyakorol a nézőre, segíti az

Új korszak. Suba László alkotása

Körösfi Kriesch Aladár: A tordai országgyűlés (forrás: Wikipédia)

átélést. A műalkotások elemzésénél figyelembe kell venni a művészet sajátos eszközeit, a szobrászatban az anyagok, a bronz, a kő, a fa, a festészetben a szín, a fény-árnyék és más kifejezőeszközök összjátékát. A tehetséges művész ezeket a kifejezőeszközöket értékesíti a művészi üzenet érdekében. A művész az ihlet állapotában tudatos és tudattalan műveletek részese, miközben megszületik a műalkotás alapötlete. Ezt követi a mű kivitelezése, majd bemutatása.

Két alkotást kívánok bemutatni pszichológiai megvilágításban. Két különböző művészeti műfajról, egy festészeti és egy szobrászati alkotásról van szó. A Tordai Múzeumban található nagyméretű festmény, *A vallásszabadság kihirdetése*, Körösfi Kriesch Aladár alkotása nem csak tartalmánál fogva jelentős alkotás. A festmény készítője Budapesten kezdte tanulmányait, majd külföldön folytatta. Számos nagyméretű történelmi képet festett. Tordán tanulmányozta a *Vallásszabadság kihirdetésének* szóba jöhető hajdani színhelyeit. Munkája elmélyült, realista alkotás. Az országgyűlés színhelye, valamint a résztvevő személyek alakjai kidolgozottak. A beltéri félfomály

atmoszférája lehetőséget adott a festőnek, hogy mély lélektani hatást gyakoroljon a nézőre, amit a magasból jövő erőteljes fénysugár segítségével ért el, kiemelve a festmény főszereplője és az esemény jelentőségét. A festményt Torda város vezetői rendelték az 1896-os millenniumi ünnepekre, mert ezt az eseményt tartották a legfontosabbnak a város életéből. A festmény Budapesten is nagy sikert ért el.

Az *Új korszak* című kisplasztikámban, a címnek megfelelően, a nyitás a fontos. Nyitott kapuban egy kisgyermek van elhelyezve, mindkét elem a változást, a kezdést jelenti. Az anyag fém és márvány. A kapurámák, az áttört formák fémből készültek. Szintén fémből készült a gyermek alakja, felemelt karokkal, aktív helyzetben. A szobor talpa márvány, a bejáratnak megfelelő formaalakítással. A szobor jelentése szimbolikus, a megújulást jelképezi, ezért formaalakításában is ezt akarja megmutatni. Ha művészeti irányzatba akarom helyezni, akkor a konceptuálist jelölném meg, amelyben a tartalomra helyeződik a hangsúly.

Az utóbbi kétszáz évben a színek tanulmányozása is fontossá vált.

A németországi Bauhaus iparművészeti iskolában tanított Johannes Itten, aki kidolgozta a modern színelméletet. Ez a 20. század elején történt, de azóta a pszichológusok bővebben foglalkoztak a színek lélektani hatásával, amit ma az élet minden területén alkalmaznak. A képzőművészeti terápiát a kiegészítő terápiák közé sorolják. A gyermekekkel végzett tevékenységekkel (rajz, festés, agyagozás) nő a gyermek önbizalma, lehetővé teszi számára, hogy érdeklődésével, élményeivel foglalkozzon. Ezek a tevékenységek tehát a gyermek személyiségének fejlődését szolgálják. Ma a képzőművészeti terápia a klinikai terápia keretében segíti a betegeket a traumátikus élmények feldolgozásában.

A képzőművészek a legrégebbi idők óta felhasználták a lélektani hatásokat. Ma tudományosan is bizonyított, hogy a pszichológia milyen széleskörűen nyerhet alkalmazást a művészetekben.

Felhasznált szövegek

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Művészetpszichológia>, arthist.elte.hu/BA_courses/arthiv/2006/osz/Kelényi_György/Művpszichológia.htm

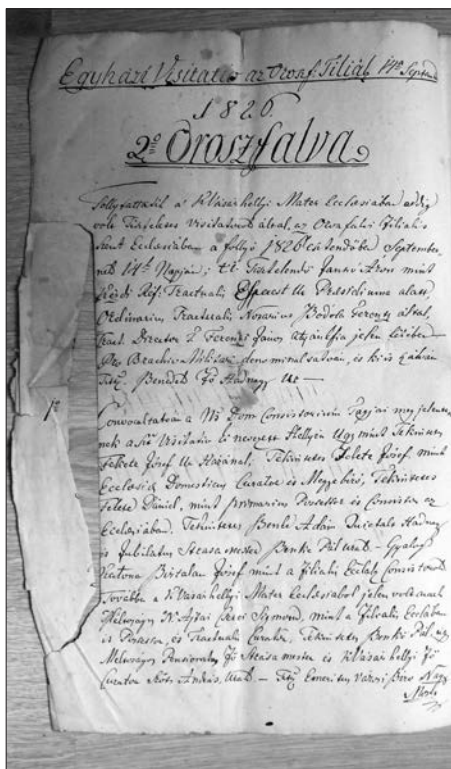
Jancsó Katalin

Szellemi hagyatékból hagyomány Oroszfaluban

Helyi szinten homályos múltú szokást elevenítettek fel nemrég a Kézdivásárhelyhez tartozó Oroszfaluban. A kis település észrevétlenül folytatja a maga inkább falusinak mondható életét Kézdivásárhely árnyékában, miután 1941-től az addig önálló községet közigazgatásilag a városhoz csatolták. Utcái még mindig földutak, jelentős a földművelők és háztájit gondozók száma, miközben a város amolyan mostoha gyermekeinek érzik magukat. Talán éppen ezért ragaszkodnak ahhoz, hogy úgynevezett városiként önszerveződéssel külön falunapot, rendhagyó templomi programokat szerveznek, miként tették azt április utolsó vasárnapján is. Ezen a napon egy több emberöltőre visszavezethető szájhagyomány útján fennmaradt szokás megidézésével tisztelegtek a templom-építő ősök előtt hagyományteremtés reményében: úgy tartják, hogy a templom tornyában azért tartanak egy oldalszalonnát, hogy szétoszthassák azok közt, akik megesküsznek, hogy hét év után sem bánták meg a házasságkötésüket.

akkor még nem állt készen az iskola-épület, amelynek befejezéséről annyit tudunk, hogy 1904-ben új épületként említik, és az egyházi feljegyzésekből az is kitűnik, hogy a református egyház a 19. század közepétől iskolaalapot tartott fenn az oktatás és az iskola-építés céljára, de előtte is létezett oktatás, ami a kántori lakásban zajlott. Kiemelkedő az Imets családból származó tanítók sora, akik 1899-től az 1950-es évekig oktatták az elemistákat. Voltak olyan évek is, amikor több mint hatvan kisdiaák koptatta az iskola padjait. Amikor 2000 márciusában bezárták az iskolát, már csak nyolc elemistát tartottak számon. Jelenleg a Molnár Józsiás Általános Iskola kiegészítő osztálya működik az iskolaépületben.

A falu határához tartozott a Fortyogó gyógyfürdő területe is, ahol a múlt század elején az első fúrás követően nagy nyomással tört elő az ásványvíz. A község szélén éltek a bolgárkertészek,

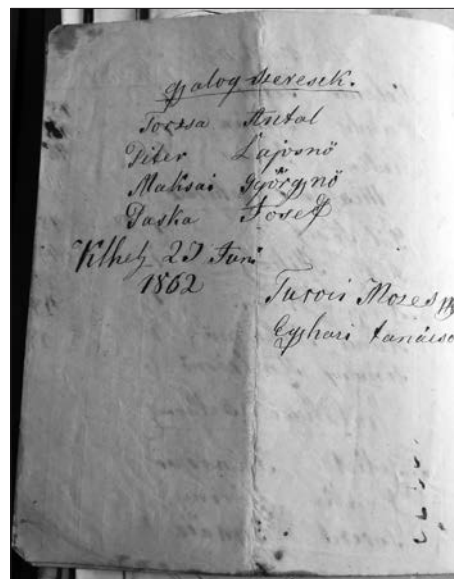

A templom építésének megkezdését is tárgyaló, 1826-ból származó vizitációs jegyzőkönyv első oldala

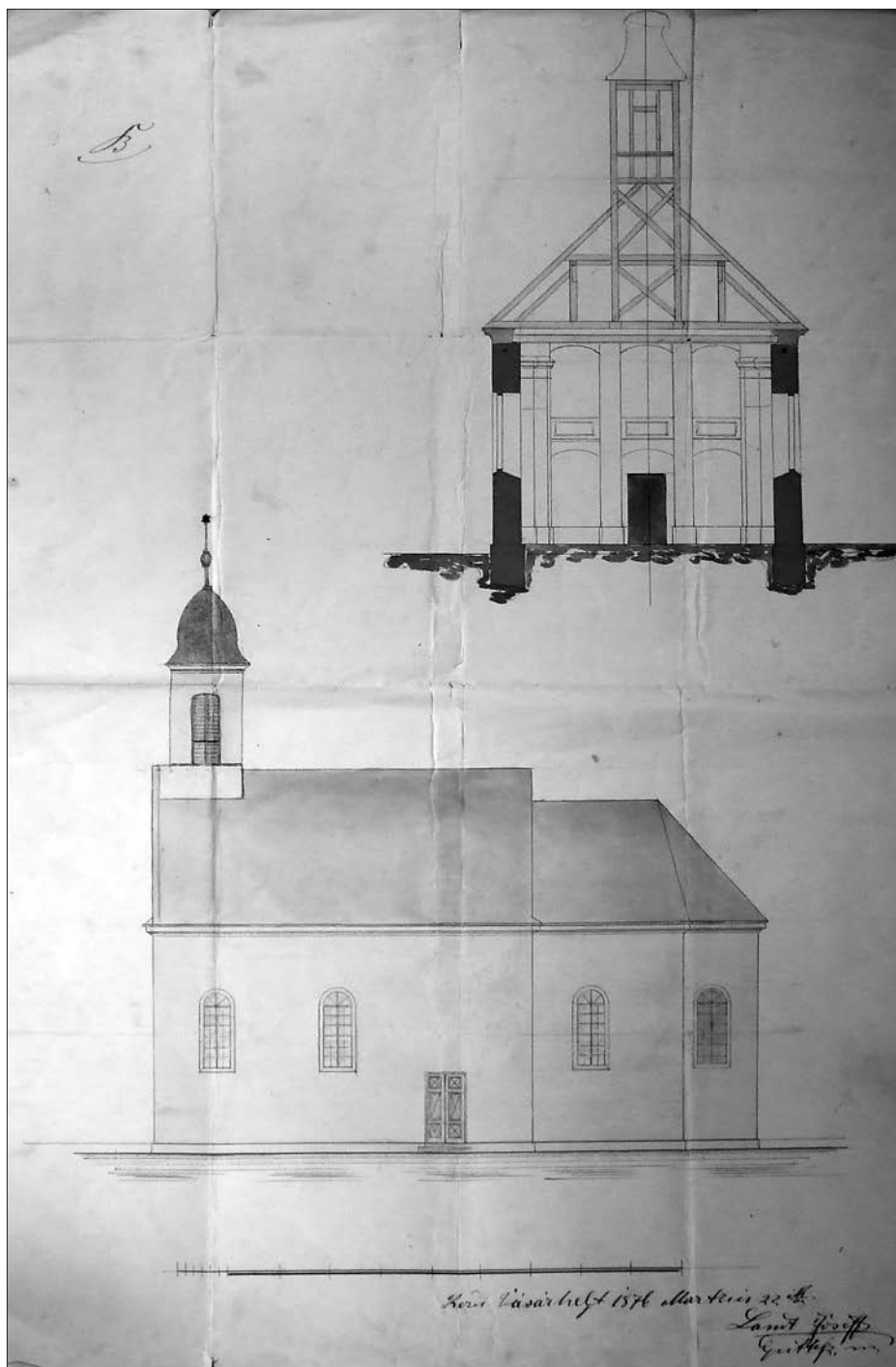
A faluról

Előjáróban ismerjük meg közelebbről Oroszfalut. Első írásos említésének ideje 1567, akkor 15 kapuval szerepelt. A legteljesebb népességfelmérés szerint 1850-ben 329 lakosa közül két személy kivételével mind magyarok voltak. A katolikusok száma meghaladta ugyan a reformátusokét, de ez utóbbiak közül kerültek ki a tehetősebbek, ez lehet egyik oka, hogy egyetlen temploma is református. Az őslakos családok jelenléte ma is számottevő, mivel a város közelségének köszönhetően nem kényszerültek elköltözésre.

Az iskola 1854. szeptember 15-én kezdte el működését 41 gyermekkel, de

Az ágyúöntő Turóczi Mózes is feljegyezte az építők munkásokról, amint ezt aláírásával is igazolta

A befejezéshez közeledő templom idején készült tervrajz Landt Józseftől

de levéltári forrásokból tudjuk, hogy már a 17. században az itt lakók több alkalommal is pereskedtek a városiakkal, akik semmibe vették előbbieket zöldségárulási kiváltságait. Véleményem szerint nem kizárt, hogy a falu nevét a bolgárkertészek jelenléte alakította ki, hiszen már a 14. században megjelentek Magyarország területén, és a székelyek könnyen oroszoként könyvelhették el őket. A legnagyobb betelepülési hullámuk a 18. századra esik, de az újabb települések már kevésbé magyarosodtak el. A kézdivásárhelyi

Székely újságából tudjuk, hogy az itteni utolsó bolgárkertészként ismert család az első világháború előtt tért vissza őshazájába. Ugyanebben a lapban jelent meg 1915 szeptemberében egy újságcikk Dr. Hermann Antal néprajztudósról, aki főhadparancsnoki megbízásból a háború nemzetiségekre gyakorolt hatását tanulmányozva fejtette ki véleményét. A település neve miatt az ellenhadban álló oroszokra való tekintettel tűrhetetlennek és ellenszenvesnek nyilvánította az ősellenség nevének helységnevkénti használatát.

Emlékeztetett egy 1908-as mozgalomra, amikor elhangzott volna egy névcserejavaslat, miszerint olcsón megoldható lenne a települést jelző táblán egy P betű hozzáadásával Poroszfalunak keresztelni, de amint kifejtette, ezt azért nem támogatná, mert a birodalmi eszmék újjáélesztését el kell utasítania, így Gábor Áron falvát javasolta.

A munkálatokat felügyelő és a költségeket lejegyző presbiterek közt több egykori honvéd neve is feltűnik, például Turóczi Mózes ágyúöntő mesteré.

A magyarok legkeletibb református temploma

Oroszfaluban áll a magyarok legkeletibb református temploma. Az itteni gyülekezet a kézdivásárhelyi református egyház leánykeleléséhez tartozott, amikor 1812-ben eltervezték a régi templom lebontását és elkezdték az új istenháza téglái kiégetését. A szűkre szabott anyagi lehetőségek ugyan korlátozták a gyors kivitelezést, de 1829-ben sikerült letenni az alapokat, feltehetőleg Landt András építész vezetésével, amint erre a Kézdivásárhelyi Református Egyházmegyei Levéltárban fellelhető templomépítési dokumentumokból következtetni lehet. Az 1826-ból fennmaradt egyházi vizitációs jegyzőkönyvből kitűnik, hogy a régi templom és torony „egészben le vannak omolva”, de a két harang és a harangláb ép. Az új templomhoz a régi épületből használatosnak tűnő anyagokat is felhasználták, de időközben a város nagy részét elpusztító 1834-es tűzvészben teljesen leégett a kézdivásárhelyi anyaegyház temploma, amelynek újjáépítését négy év múlva fejezték be, így az oroszfalvi hívek az onnan megmaradt építőanyagokat is felhasználták. Az anyaegyház anyagi gondjai az épülő templomra is kihatottak, ráadásul a szabadságharc okozta károk és annak bukása után a várost sújtó büntető sarc újabb megtorpanást okozott. A munkálatokat felügyelő és a költségeket lejegyző presbiterek közt több egykori honvéd neve is feltűnik, például Turóczi Mózes ágyúöntő mesteré vagy Nagy Ezekiasé, aki az úgynevezett 1877-es Székely puccs egyik helyi főszereplője volt.

1861-re a templomot sikerült tető alá hozni, de 1876-ban még hátra volt belső felszerelése, tornyának kialakítása. Ezúttal Landt József építőmesterrel kötöttek szerződést 1876. május 12-én, aki augusztus 15-re elvégezte a feladatot, de ez még közel sem jelentette azt, hogy az építetők felszusszanhatnak. A bankkölcsönök, a kinnlevőségek behajtása ugyanis még hátravolt, így 1876. november 5-én Székely János kézdivásárhelyi református pap felkérte az oktatásügyi minisztert állami segíélyezésre, hogy „... az erkölcsi vallásos élet, mely oly hosszasan szünetelt, megindulhasson, és a protestáns evangéliumi világosság a keletfelé végső protestáns templomból sugározhassék.” Mindhiába, nem kaptak támogatást, ezért 1877-ben gyűjtést szerveztek, amelynek során 466 személy 455,37 forintot adakozott a templom javára, miközben az új hajlékban a vallásos élet is elkezdődött.

A templomot 1899. szeptember 19-én dr. Bartók György ev. ref. püspök áldotta meg. Eleinte a kézdivásárhelyi református papok szolgálták a templomban minden harmadik vasárnap. A korabeli sajtó meg is jegyezte egy alkalommal: már-már divattá vált, hogy vasárnapként egész lovas kocsisorok vonulnak Oroszfalú felé. 1922-ben az oroszfalvi leányegyházat átszervezték a Berecki Református Missziói Egyházközséghez, így a templom is átkerült a berecki egyházközség tulajdonába, mint a felsőháromszéki református szórványegyház temploma. A múlt század elején a város

Az oroszfalvi református templom

előkelősége is gyakran járt ide a nagy ünnepek másodnapján úrvacsoraasztáskor, gyaníthatóan azért, mert itt szolgált szórványlelkészként Szabó Jenő (Szabó Dezső író testvére), az „aranszájú” pap-költő a nyugdíjazását követően, önkéntesként 1925-től az 1934-ben bekövetkezett haláláig.

Az épület többször is megrongálódott a két világháború alatt és az 1940-es a földrengés követően.

Visszaemlékezésekből tudjuk, hogy a második világháború alatt a németek a tornyot szétlőtték, majd a szovjet katonák több héten át istállóknak használták a templomot, orgonáját szétverték. Ezt megelőzően a templomot 1913-ban tatarozták. 1946 nyarán Szép Róbert főgondnok saját költségén javíttatta ki a templom belsejét, de a falak külseje még sokáig viselte a háború nyomait. 1968-ban sikerült a földemet rendbe tenni, de újabb csapásként az 1970-es árvíz több mint egy méter magasan áztatta a falakat. Hiába végeztek teljes javítást 1971-ben, mert az 1977. márciusi földrengéskor a torony ledőlt, a templom mennyezete pedig beszakadt, a gerendák összetörték az úrasztalát és a szószék koronáját, ezért 14 hónapig nem szólt a harang. A mai tornyot Csatlós Huba mérnök tervei alapján állították újra. 1984 óta Czirják Árpád akkori helybeli római katolikus esperes kezdeményezésére ökumenikus templomként használják. A templom előtti székely kaput 1988-ban állították fel.

2007-ben újabb adakozásra hívták a kisszámú gyülekezetet, és általános javításba kezdtek, Raff Róbert lelkipásztor szorgalmazására pedig teljesen felújították a templomot. Az új tiszteletes egyben új szellemiséget is hozott az egyházi munkába. A hagyományos istentisztelet mellett minden hónapban ifjúsági és családi alkalmakat is tartanak vendéglőadók közreműködésével, miközben a kicsi gyermekeknek vasárnapi iskolát szerveznek, hogy

Amint a fénykép is bizonyítja, Kis András a szalonnát tényleg megtalálta a templomtornyban

Az önkéntesek egy csoportja. Az általuk készített töltött káposztával kínálták meg a résztvevőket

szüleik zavartalanul vehessenek részt az istentiszteleten. Ugyanakkor Vásárhelyi József nyugalmazott lelkipásztor adományba fogadott vallásos könyveiből kis könyvtárat is létrehozta a toronyban. Egy lelkes önkéntes csapat minden vasárnap biztosítja a szeretetvendégséget.

Szalonna a kitartó házásoknak

Az idei családos összejövetelen nagyszabású rendezvénnel ünnepelt a közösség. A szokáshoz híven ilyen alkalmukkor házaspárokat kérnek fel, hogy példájukkal erősítsék a közösséget a családi szeretetben. A mostani ünnepen Bartha Attila bölöni lelkipásztor és felesége, dr. Bartha Noémi belgyógyász orvos meséltek a házasságuk történetéről és az imádkozás egészségünkre gyakorolt pozitív hatásáról, amelyet társadalmi kísérletek adataival igazoltak.

Nem kizárt, hogy éppen kereskedelmi kapcsolataik révén találkoztak e szokással Bécsben, s hozták azt haza a kézdivásárhelyi, oroszfalvi kereskedők.

Külön színfoltot jelentett egy szájhagyomány szintjén élő szokás felelevenítése, amelynek Székelyföldön ugyan nincs párja, de nyugat-európai gyökerei ismertek. A régiek úgy tartották, hogy az oroszfalvi templom tornyában mindig ott lóg egy oldalszalonna, amelyből csak azok szelhetnek egy darabot, akik megesküsznek arra, hogy hét év elteltével sem bánták meg a házasságkötést.

Utánanézttem, hogy ezt az állítást a ma élők mennyire gondolják egykor gyakorolt szokásnak? Egyesek szerint mindez csak élcelődés, arra célozva, hogy a szalonna ma is érintetlenül lóg a toronyban, mivel még nem akadt olyan pár, aki házassága sikerére esküdni

merészelt volna. Vannak, akik arra emlékeznek, hogy szüleiktől, nagyszüleiktől hallottak ugyan erről a régi szokásról, de bizonytalanok a tekintetben, hogy a szokást régen valóban gyakorolták-e vagy sem. M. G. 72 éves asszony arról számolt be, hogy gyermekkorában annyira meggyőzően beszéltek az öregek a toronybeli szalonna létezéséről, hogy többször is elgondolkodott, miként mászhatna fel, hogy megtekinthesse.

Az biztos, hogy a templomépítő oroszfalvi elődök mindamellett, hogy keményen dolgozó mesteremberek voltak, ha szükség volt rájuk, bátor forradalmárokká is váltak, miközben kereskedőkként akár Bécsig is elhajtották az eladásra szánt szarvasmarhákat. Azt is tudjuk, hogy a bécsi Rotenturmstrasse kaputornyában a 19. században lógott egy fából készített „szalonna”, amelyet akkor cseréltek fel eredetire, ha valamelyik férfiember vállalta, hogy egy év házasság után is meg mer esküdni: nem bánta meg a döntését. Nem kizárt tehát, hogy éppen kereskedelmi kapcsolataik révén találkoztak e szokással Bécsben, s hozták azt haza a kézdivásárhelyi, oroszfalvi kereskedők. Tudniillik 1857-ben a székely városok közül Kézdivásárhelyen volt a legnagyobb a kereskedők és az iparban dolgozók aránya (68,5 százalék) – nem mellékes, hogy Temesvár után Kézdivásárhely teljes lakosságához viszonyítva –; ráadásul a kézdiek jó kapcsolatokat ápoltak a külfölddel, és a helyi takarékpénztár részvényeit főként bécsi üzletemberek jegyezték.

Amúgy a szokás gyökerei még a római korba vezethetőek vissza. Ráth-Végh István *Szerelem, házasság* című

A falu híres szülőtte: Benke Mihály

Oroszfaluban született 1757 körül, Nagyenyeden hunyt el 1817-ben. Kézdivásárhelyen kezdte tanulmányait, majd Nagyenyed, Jéna és Göttingen után Teleki Lajos grófnak, Teleki Mihály fiának lett a nevelője. 1791-től a nagyenyedi főiskola bölcséleti tanára, a kor felvilágosult, haladó szellemét képviselve a kantianus filozófia egyik úttörője volt Erdélyben. A rektorprofesszori tisztelet is betöltötte egy ideig. Könyvterjesztő és könyvgyűjtő volt, könyvtárat a kolégiumra hagyta.

Kazinczy Ferencet erdélyi utazása alkalmával a tanári kar nevében Benke köszöntötte. Kortársai feljegyezték róla, hogy „jó tanár volt, de még jobb gazda és jótett lélek. Jó szívének melegét nemcsak a diákokra, hanem a város szegénységére is sugározta.” Kedvelt diákjai számtalanszor érezték vendégszeretetét. Ennek rendjén a háromszéki Benke Mihály pártfogását földijére, Kőrösi Csoma Sándorra is kiterjesztette. Féltő szeretetének jelét adta, amikor Csomát igyekezett lebeszélni veszélyesnek ítélt ázsiai utazásáról. Egy másik tanítványa, Salamon József visszaemlékezései szerint „nagy lármát nem csinált, de az idővel együtt járnai szeretett”.

művében arról ír, hogy az angliai Dunmowban 1445-ben dokumentálták először az ottani apátságban lezajlott, később Bécsben is meghonosodott eskütételt. Ráth-Végh szerint a dunmowi eskü így szólt:

„Az ős szokás szerint esküdjetek,
Hogy egymás ellen nem vétkeztetek,
S ámbár együtt esztek, isztok, háltok,
Civódást és perpatvart nem csináltok,
S míg egy esztendő s egy nap letelt,
Oly gondolat bennetek sose kelt,
Hogy bár nem kellett volna esküvőre
menni,
Minő boldogság volna ismét szabadnak
lenni.”

Bécsben csak a férfiaktól várták el az eskütételt, eszerint:

„Ha akad olyan férfiember,
Ki elmondja becsülettel,
Hogy a frigye nem tehet neki,
És feleségét nem rettegi,
Az a szalonnát leveheti.”

Az oroszfalvi szokásról 1968-ban a *Megyeyi Tükör* napilap augusztus 17-ei számában Kiss J. Kálmán tett említést, megjegyezve, hogy akkor már az oroszfalvi templomban ritkán nyílt az ajtó, az egyházi élet meglehetősen elhagyott volt; többek közt ez lehet az oka, hogy az előző század végén, ha létezett

Az oroszfalvi templomban az istentiszteletek alatt vasárnapi iskolát tartanak a legkisebbeknek, hogy szüleik zavartalanul hallgathassák az igét. A szerző felvételei

volna is a szokás, ekkora megszűnt a folytonosság.

Mindenesetre az oroszfalvi közösség most úgy döntött: nem az a lényeg, hogy valós gyakorlaton vagy csak szólasmondáson alapul a történet, hanem az, hogy ezen a vidéken bizonyítottan csak Oroszfaluhoz köthető, így

– miután megalapozott – a templom-építő elődök iránti tisztelet jeléül hagyományteremtő szándékkal felújítják a szokást. Ennek szellemében tíz házaspár jelentkezett eskütételre, akik ezzel kiérdemelték, hogy a rendelkezésre álló oldalszalonnából szelt darabokat emlékként hazavihessék.

Molnár Józsiás a székely kereskedelemről

Érdekességként hadd idézzem Molnár Józsiást, a város jötevőjét, aki Kézdivásárhely országgyűlési képviselőjeként a székely kereskedőket hátrányosan érintő osztrák–magyar–román vámháború idején, 1892-ben ezeket a szavakat intézte a parlamenthez: „T. ház, amint méltóztatott hallani, az igen t. kereskedelemügyi miniszter úr többek közt, midőn a szerb marhák beszállításáról beszélt, odanyilatkozott, hogy egyáltalán lehetősége is ki van zárva annak, hogy román marhák Szerbián keresztül Magyarország területére bejöhessenek. Azt hiszem, hogy e tekintetben a t. kereskedelemügyi miniszter úr nincs kellőleg tájékozva a kérdéstről, mert, ha egy kissé utánanézett volna, mindjárt a piaci napi értesítésekből is meggyőződhetett volna arról, hogy csaknem lehetetlenség Szerbiának annyi marhát produkálni és piacra hajtani, mint a mennyit tényleg úgy a budapesti, mint a bécsi piacokra föl hajt. Tehát a szerbiai marhákon kívül még más helyről származó marháknak is részt kell venni a magyar és bécsi piacok elárasztásában. Ezt csak mint mellékes körülményt bátorodom felemlíteni, mert nekem ennél sokkal pozitívabb értesítéseim vannak, a mennyiben határozottan megmondhatom a t. miniszter úrnak azt, hogy egy Csizsár Dénes nevű fiatal marhakereskedő

ember többek közt (*Derültség.*) Kézdi-Vásárhelyről ideiglenesen átköltözött Belgrádba csakis azon célból, hogy Belgrádból átrándulva Romániába szarvasmarhakat vásároljon össze, s azokkal Budapesten és Bécsben kereskedjék.

Ezenkívül egy igen tiszteletreméltó kézdi-vásárhelyi polgár e dolgról beszélgetve, megkért, hogy alkalmiilag kérjem meg a miniszter urat, engedtetnék meg neki, hogy ő annak bizonyítására, hogy Moldovának összes kivitelre jutó marhái Szerbián keresztül Magyarországra jönnek, saját költségén feljöhessen, és a marhák szarván levő bélyegről megmutathassa, hogy melyik romániai, s megmondhassa, hogy melyik román istállóból való. Azt hiszem, hogy a t. miniszter úr ezen eljárás által a valódi tényállásról kellőleg felvilágosítható lehetne. Tóth Istvánnak hívják e bizonyos úri embert, a ki hajlandó lenne feljönni Budapestre és megmutatná a t. miniszter úrnak, hogy mely ökrök romániaiak. (*Derültség.*) (...) Megtették azt, hogy azt a virágzó iparral és kereskedelemmel bíró Székelyföldet, a melynek lakossága Románia gabonáját, Románia nyersterményeit, de legkivált Románia ökreit, szarvasmarháit régebben Pestnek és Bécsnek is expedialta, utóbbi időben teljesen téves vasúti politikával megfosztották a keleti kereskedelem útjától, és azt más vidék felé irányították.” (Országgyűlési Közlemények, 1892.)

Erdélyi történetek – történetek Erdélyről

M

ájus 12. és 13. között rendezte meg II. Erdélyi Történelemtudományi Doktorandusz Konferenciáját a Romániai Magyar Doktoranduszok és Fiatal Kutatók Szövetségének Bihar megyei szervezete Nagyváradon. Az 1999-ben megalakult RODOSZ a tudományos munkát végző magiszteri és PhD hallgatók szakmai és érdekvédelmi szervezeteként a második alkalommal megrendezésre kerülő konferenciával fórumot szeretne teremteni a fiatal kutatók számára. Tóth Áron, a rendezvény ötletgazdája és főszervezője, az Eötvös Loránd Tudományegyetem doktorandusza, a RODOSZ Bihar megyei szervezetének elnöke köszöntőjében elmondta: küldetésük, hogy a tágabb értelemben vett Erdéllyel foglalkozó fiatal történészek – kutasanak bárhol, bármilyen nyelven – megoszthassák és megvitathassák egymással kutatási eredményeiket.

...küldetésük, hogy
a tágabb értelemben
vett Erdéllyel foglalkozó
fiatal történészek
megoszthassák és
megvitathassák
egymással kutatási
eredményeiket.

A Magyar Történelmi Társaságról

Az ülést a rendezvény első napjának is helyet adó Partiumi Keresztény Egyetem rektora, Pálfi József nyitotta meg. Bevezetőjében a tudományos élet fontosságára, az „örök kutatói” attitűd nélkülözhetetlenségére hívta fel a figyelmet, valamint hivatkozva Aesopus elhíresült idézetére egyfajta irányítót adott a jelenlévő előadók számára: „Most mutasd meg mit tudsz, most ugorj, most próbálkozz, most csináld azt, ami rád van bízva!”

A plenáris előadást Egyed Ákos történész, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja tartotta *A Magyar Történelmi Társaság megalakulása és tevékenysége gróf Mikó Imre elnöksége idején (1867–1876)* címmel. Elmondta, hogy a szervezet megalakulását a ki-egyezés nyújtotta kedvezőbb viszonyok

tették lehetővé, ez már működésének első éveiben magasabb szintre emelte a magyar történetírást. Bár ebben az időszakban már működött a Magyar Tudományos Akadémia keretében a Történelmi Bizottság, mégis szükség volt egy olyan társaságra, amely összefogja az Akadémián kívül rekedt történészeket és történetkutató intézményeket. Az ötletgazda Pesty Frigyes a Történelmi Bizottság több tagja és számos más egyesület (például a Dunántúli Történetkedvelők Egyesülete) is támogatta. A társadalom felé nyitó társulat célja a hazai történettudomány minden ágának művelése és megkedveltetése volt. Azonban a májusi alakuló ülés során az előkészületeket irányító Horváth Mihály helyett gróf Mikó Imrét választották meg az elnöki tisztségre, ami – Glatz Ferenc szerint – előre jelezte a társulat irányát, de nem tudjuk pontosan a fordulat okát. Egyed Ákos a tényezők megvizsgálása során körüljárta az Erdélyi Múzeum Egyesület szerepét, Mikó akadémiai tagságát és kapcsolatrendszerét, valamint forráskutatói munkásságát. Kiemelte, hogy Mikót „Erdély Széchenyijének” nevezték nemcsak Erdélyben, hanem Magyarországon is Tompa Mihály verse nyomán, ezek tekintetében pedig elnökké választása addigi munkásságának elismerését jelentette. A másodelnök Horváth Mihály lett, aki 1871-től az Akadémia Történelmi Bizottságának elnöki tisztségét is betöltötte. A megalakulást követő években helyi szinten is megkezdődött a Társaság megszervezése (például 1868-ban a Kolozsvári Bizottság), valamint sorra jöttek létre kutatóintézmények (például Nagyváradon a Bihar Megyei Régészeti és Történelmi Egylet). A szervezetek egymással szoros kapcsolatot tartottak fent, elsősorban a Társulat folyóirata, a *Századok* által, amelynek – Gyáni Gábor írása szerint – meghatározó szerepe volt a történetírás szakosodásában,

A konferencia résztvevői

és nagy hatással volt a nemzeti öntudat alakulására. Az irányadásban mind Mikó Imre, mind Horváth Mihály hasonló nézeteket vallott, miszerint a pozitívista módszer és a történelmi nemzeti tudat fejlesztésében jelölték meg a feladatokat.

A folyóirat mellett a társulat működésének egyik legjelentősebb területe a vándorgyűlések tartása volt. Mikó Imre elnöksége alatt összesen hat ilyen ülésre került sor, az elsőre 1868-ban Kolozsváron. Az értekezlet alkalmával Horváth Mihály felvázolta a polgári történetírás elveit és tematikáját, mellyel tovább ment az irányadásban, valamint megfogalmazták a vándorgyűlések feladatait (ilyen volt a kolozsvári erdélyi főúri családok levéltárainak feltérképezése, a műemlék-épületek emléktáblákkal való megjelölésének terve és védelme, egy állandó bizottság felállítása). A sikeres gyűlést követően, amelyben nagy szerepe volt az EMKE támogatásának, a kolozsvári vándorgyűlés modellt képviselt a további vidéki helyszínek számára is. Az első tíz év összefoglalásaként Egyed Ákos Horváth Mihály idézetével fejezte be előadását, melyben a másodelnök

Mikó Imre érdemeit méltatva közös színeknek értékelte a társulat addigi munkáját. A jelenleg is működő szervezet tevékenységét tehát nagymértékben megalapozta Mikó Imre elnökségének időszaka és annak mérföldkövei.

...a pozitívista módszer és a történelmi nemzeti tudat fejlesztésében jelölték meg a feladatokat.

Könyvbemutató

A plenáris előadás után rendhagyó módon Rüszt-Fogarasi Enikő, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem dékánhelyettese és egyetemi tanára, a főszerkesztésével készült *Fürdőélet Erdélyben. Erdélyi évszázadok. A kolozsvári Magyar Történelmi Intézet évkönyvét* mutatta be, amelynek alapjául egy 2014-es kolozsvári konferencia témája szolgált. Az akkor elhangzott tíz előadásból hét tanulmány került bele a kiadványba, többek

között Kósa László, Várkonyi Gábor, Burkhardt Britta és Fehér Andrea tollából. A tematikus tanulmányokon kívül az évkönyvben található Műhely rész, mely ifjú kutatók és doktoranduszok írásainak kínál publikálási lehetőséget, valamint Arcél fejezet az erdélyi nagyokról, illetve Könyvszemle és Krónika fejezetek. A szerkesztők jövőbeli tervei közé tartozik a fürdőélet témakörének bővítése és további tematikus számok összeállítása évenkénti megjelenéssel.

Az első nap szekció előadásai

A nyitó előadásokat követően megkezdődtek a szekció előadások, amelyek a jelentkezők nagy létszámára tekintettel két napon át, párhuzamosan, összesen tíz tematikus egységben folytak. A három országból érkező közel harmincöt résztvevő tizenöt felsőoktatási, illetve kutatóintézményt képviselve mutatta be és vitatta meg kutatási eredményeit a hallgatósággal.

A konferencia első napján két szekció előadásaira került sor. Az első a Szent László évvel összefonódva Szent László kultusza és a törvényhozó uralkodó

A szakmai munka dr. Egyed Ákos történész plenáris előadásával vette kezdetét

témakört járta körül, míg a második a társadalmi viszonyrendszerek és kapcsolati háló – egyén, család, közösség – kérdéskört állította középpontjába, mely két részletben a konferencia második napján a harmadik szekció előadásaival folytatódott.

Bélfenyéri Tamás János a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem doktorandusz hallgatója Szent László király törvénykönyveit vizsgálta meg előadásában. Felvázolta a 11. századi Árpád-kori törvénykönyveket, amelyek közül Szent Lászlónak három törvénygyűjteményt tulajdonít a hagyomány. Ezek csak másolatban maradtak fent az utókor számára 15. és 16. századi kódexekben. Ezt követően az előadó rátért az első és második dekrétum elemzésére, mellőzve a harmadik dekrétumot, mivel azt csak a történeti hagyomány tekinti Szent Lászlónak, keletkezése a király uralkodása utáni időszakra tehető. Bemutatta az első törvénykönyv zsinati határozatainak rendelkezéseit, majd a második gyűjtemény capitulumait, behelyezve azokat történeti kontextusukba. Az egyházi vonatkozású fejezetek közül kiemelte a világi investitúra és a papok nősülésének problematikáját, míg a világi gyűjtemény központi kérdésének a lopás és tolvajlás témakörét tekintette. Összefoglalásában betekintést adott Szent László törvényhozói tevékenységének megjelenéséről a legendákban és krónikákban, melyek idealisztikus képe jól tükrözi a későbbi kultusz kialakulását.

Bödő Krisztián a Pécsi Tudományegyetem hallgatója a lovagkirály ikonográfiájában megjelenő anyagi

koronázásról tartott előadást az Anjou hatalmi reprezentáció tükrében. Bemutatta Szent László kultuszának kialakulását, mely a 12-13. század fordulójára, III. Béla uralkodásának idejére tehető Nagyváradon, majd kiemelte, hogy a kultusz virágzása az Anjouk uralkodása alatt figyelhető meg. Az anyagi koronázás motívuma elsőként a Képes Krónikában jelent meg, melyen két angyal, valamint a klérus két, Anjou liliummal díszített ruházatú tagja teszi az uralkodó fejére a koronát. A képen megfigyelhető az ábrázolt időszak, illetve az Anjou-kor legfőbb problematikája, hogy az uralkodó az idoneitas (alkalmasság) vagy a legitimitas elve alapján kerülhet

a trónra – ebben az esetben a miniatúra az alkalmasságra teszi a hangsúlyt. A jelenet további miniatúrákon és falképeken is megjelenik (például Feketeardó, Velemér) különböző kompozíciókban és attribútumokkal, melyek az Anjou uralkodók hatalmi reprezentációját és alkalmasságuk megerősítését szolgálták. Ezenkívül számos további falkép-ciklus örökíti meg a kultusz virágzását az ország különböző területein (például Vitfalva). Ezek alapján elmondható, hogy az időszak során Szent László kultusza komoly fejlődésnek indult, mely a későbbiekben Luxemburgi Zsigmond alatt érte el tetőpontját.

Horváth Illés, a Pécsi Tudományegyetem doktorandusz hallgatója az előző előadás folytatásaként a kultusz Luxemburgi Zsigmond hatalmi reprezentációjában való megjelenését vizsgálta. Luxemburgi Zsigmond 1387-es magyar királlyá koronázásától kezdve – elődeihez hasonlóan – tudatosan ápolta Szent László emlékét, melyet jól tükröz az uralkodásának első éveiben elkészült váradi bronz lovas szobor is. Kiemelte, hogy az 1400-as évektől Várad említése egyre gyakoribbá vált a diplomáciai iratokban, különösen a búcsúengedélyek és zarándoklatok tekintetében. Ezek sajátos jelentőséggel bírtak Szent László kultuszának reprezentációjában, hiszen a váradi székesegyház különleges kiváltságokat kapott, valamint ettől az időszaktól illették a várost a magyar Compostela névvel. Uralkodása alatt végig kitüntetett figyelemmel fordult Szent László városa felé, melynek hatására – a király reprezentációját utánozva – később Pozsonyban és

Dr. Pálfi József, a PKE rektora megnyitja a konferenciát

Lócsén is megjelentek a Szent Lászlóval kapcsolatos motívumok, többek között faliképek, freskók formájában. Zsigmond utolsó ilyen irányú intézkedései közvetlenül a halálát megelőző évekből származnak: ismét búcsúengedélyeket kért a pápától a váradi székesegyház számára, mely további megerősítésként szolgál a lovagkirály iránt tanúsított tiszteletére vonatkozóan.

Hitek és tévhitek a román reformáció körül

A második nap plenáris előadását Nagy Levente az Eötvös Loránd Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi docense tartotta *Lehetséges küldetés? Hittek és tévhitek a román reformáció körül* címmel. Bevezetőjében elmondta, hogy a román–magyar kapcsolatrendszer egy szeletének elemzése során mindkét értelmezési keretet körüljárva vizsgálta meg előadásának témáját. A román megközelítés bemutatását két szerző – Ioan-Aurel Pop és Dumitru Suciu történészek – idézete alapján vázolta fel, melyeknek fókuszában a mártírológia áll. Ezek tükrében egyrészt a románokat a kálvinista fejedelmek a magyar nyelv használatára próbálták rávenni, emiatt kísérelték meg körükben a tömeges áttérést a református vallásra, másrészt az erdélyi reformáció üldözte a román civilizációt és ortodoxizmust. Fontos megjegyezni, hogy semmilyen adat nincs arra vonatkozóan, hogy vallási okok miatt a 16–17. században egyetlen román is megöltek volna. Ezzel szemben a magyar megközelítés kulcsszava a civilizációs aktus, miszerint az erdélyi kálvinista fejedelmek azért indították meg a reformációt, hogy felemeljék a románokat a nyugati kultúra szintjére. Bár mind a két megközelítés ugyanarra az eredményre jut – nincs román reformáció –, ennek okait másban fedezik fel: a románok a hősi ellenállásban, a magyarok pedig a keleti ortodoxia kimozdíthatatlanságában. A két szélsőséges megközelítés között léteznek árnyaltabb szemléletek is. Egy ilyen megközelítés szerint a kálvinista misszió nem térítési vagy elnyomási kísérlet, hanem a görögkeleti egyház belső átalakítására való törekvés. Ezen belül két nézet érvényesül a kezdeményezőkre vonatkozóan: az egyik szerint kívülről a kálvinista fejedelmek és püspökök voltak az átalakulás elindítói, a másik szerint viszont a román egyházban létezett egy belső igény a reformra. Ezt követően Nagy Levente bemutatta, hogyan jelenik meg a

reformáció az erdélyi és magyarországi románok körében. Az első ilyen adat Lacko logofet (írnök) 1534-es levelében található, melyet Gavril protosznak (apát) írt ószláv nyelven. Ebben arról tudósít, hogy néhányan már csatlakoztak Luther tanainak irányzatához, mely bizonytalanságot szült az egyházban. Az apát válaszában a hagyomány alapelveire támaszkodik a Szentírás helyett, amely jól tükrözi a pravoszláv egyház fogadtatását. A következő évtizedekben román nyelvű katekizmusok és evangéliumi töredékek jelentek meg, majd 1568-ban Brassóban kiadták a Cazanie prédikációs köteteket azzal a céllal, hogy a híveket tanítani kell (benne Méliusz Juhász Péter prédikációival román nyelven). Ezzel egy időben János Zsigmond román kálvinista püspökséget szervezett, a kálvinizmust elfogadó román papokat pedig kiváltságokban részesítette, mely megfigyelhető 1569-es rendeletében is. A reformációs lendület 1571-ben tört meg a Báthoryak hatalomra kerülésével, akik egyes nézetek szerint a katolicizmus megerősítése érdekében elkezdték támogatni az ortodoxiát. Ennek az értelmezésnek azonban ellentmond az, hogy nem tettek semmit annak érdekében, hogy a románokat a katolikus unióra rávegyék (száz évvel később a bécsi kormányzat ezt megtette). A Báthoryak idejében ismét megszorították az ószláv nyelvű kiadványok és szorosabb kapcsolatot engedélyeztek a román fejedelemségek egyházaival. Ettől függetlenül érvényben maradt a román kálvinista egyház is, amelynek utolsó kiadványa a Szászvárosi Ószövetség 1582-ben. Ez a kettős struktúra – a kálvinista román püspökség és a keleti ortodox pravoszláv püspökség – megmaradt egészen a 17. század végéig, annyi különbséggel, hogy a kálvinista román püspökséget beolvasztották a magyar püspökség alá. Az ekkor megerősödő katolikus unió és a bécsi udvar politikájának hatására azonban mindez megváltozott, és a 18. század közepére megszűnt a román kálvinizmus.

A második nap szekció előadásai

A plenáris előadást követően megkezdődtek a második nap szekció előadásai, párhuzamosan két teremben. A délelőtti szekciók a társadalmi rétegződést, a vallás identitás meghatározó szerepét, valamint a várostörténet egyes kérdéseit vizsgálták.

A konferencia második napja dr. Nagy Levente előadásával kezdődött

Zay Éva a Babeş-Bolyai Tudományegyetem doktorandusz hallgatója a 19. századi kolozsvári főúri otthonokról tartotta előadását, amelynek forrásául elsősorban a családi levéltárakban fellelhető inventáriumok és lakásleltárak szolgáltak. Három példán keresztül mutatta be a palotaépítkezések mozgatórugóit, a belső terek jellegzetességeit, a reprezentációs és a kényelmi szempontok viszonyait. Felvázolta a Jósika-palota, a Gyulai-Wass-féle ház, valamint a Toldalagi-Korda-palota forrásaira támaszkodva a belső terek funkcióit és a fontosabb enteriőrök változását a korabeli főúri lakáskultúrához viszonyítva. Következtetéseiben elmondta, hogy az időszakban nem alakítottak ki nagy teret igénylő előcsarnokokat, illetve a téralakítás során még nem jellemző a magánlakosztályok kellő elkülönítése (ez csak a 19. század második felétől figyelhető meg). Kiemelte a többfunkciós helységek megjelenését, ilyen volt például a társadalmi reprezentációt szolgáló helység, a szalon (nappali), valamint a vendégfogadásra is alkalmas ebédlő (palota). Összefoglalásában megállapította, hogy a kolozsvári főúri otthonok téralakítása, berendezése illeszkedik az általános helyzetképhez, de szerényebb megoldásokkal és többfunkciós belső terekkel.

Simon Erzsébet Pázmány Péter Katolikus Egyetem doktorandusz hallgatója Teleki Andor emigrációján keresztül mutatta be az erdélyi arisztokrácia helyzetét a második világháborút követően. Bevezetésében felvázolta az arisztokrácia 1945 utáni

Bemutatkozott az Erdélyi Krónika szakmai világhálós honlap

állapotát (birtokelvételek, népbírósi perek, kitelepítések), kiemelve az 1947. évi IV. törvénycikket az egyes címek és rangok megszüntetéséről. Ezt követően röviden bemutatta Teleki Andor élettörténetét, kiemelve kereskedelmi és gazdasági tevékenységét. Franciaországba, majd Argentínába való emigrációja után is kapcsolatban állt családjával, melynek szemléltetésére az előadó az 1964-ben, New Yorkban tartott családi konferenciát emelte vizsgálata középpontjába. A gyűlésen a család helyzetének megvitatására került sor, valamint egy banki letét létrehozására múltjuk felkutatására és összegezésére. Fontos megjegyezni, hogy Teleki Andor a konferencián személyesen nem tudott megjelenni, de mindvégig élénk levelezést folytatott a családtagokkal, illetve az arisztokrácia más tagjaival is, melyek jól tükrözik honvágyát és a hazai iránti elkötelezettségét is.

Nagy Emőke az Eötvös Loránd Tudományegyetem doktorandusz hallgatója egy nagyváradi lakótelep társadalomszerkezetéről és az ott élők életmódjának változásáról beszélt. Előadásában azt vizsgálta, hogy mi történik egy közepes méretű városban akkor, amikor szisztematikusan városépítésre kerül sor, valamint megfigyelte a beköltözők fizikai és mentális attitűdjeinek alakulását. Bemutatta a korszak szocialista embertípusának fogalmát és, hogy ez hogyan nyilvánult meg a tömblakások tekintetében. Felvázolta a beköltözők csoportjait (szanált területek, környező falvak lakói, hegyi falvak román lakosai, távolabbi országrészekből érkezők). Ezt követően rávilágított kutatása

fókuszpontjaira: elemezte a lakáskitűlések folyamatát, a lakberendezési és lakótelepi szokásokat, az etnikus különbségeket, valamint a nyilvános terek funkcióit, zárásában pedig konkrét példával mutatta be, hogyan implementálták például a paraszti kultúra hagyományait a városi lakótelepek közegébe.

Bartha Zoltán a Babeş-Bolyai Tudományegyetem doktorandusz hallgatója a felekezeti váltás arányáról tartotta előadását a 18. századi erdélyi nemesség körében. Forrásainak bázisát a család- és egyháztörténeti források, a magánlevelezések adták. A századot négy szakaszra osztotta a felekezeti váltás aspektusai tekintetében, melyhez 1531 személy adatait dolgozta fel. Kutatásában vizsgálta a felekezeti megoszlást, mely során megállapította, hogy az egész század folyamán református többség figyelhető meg, a konvertiták személyét, illetve a váltás okait. Felvázolta a felekezeti viszonyokat, azok alakulását a tisztségviselők között (főispánok, főkirálybírók, főkapitányok), majd összegzésében rávilágított arra, hogy Erdélyben nem beszélhetünk mélyreható, a társadalmat átformáló felekezeti váltásról a középnemesség és a főnemesség körében, ellentétben a 17. századi Magyarországgal, ahol nagyarányú protestáns-katolikus felekezeti váltás figyelhető meg a bécsi udvar hatására.

Olosz Levente az Eszterházy Károly Egyetem doktorandusz hallgatója előadásának témája Krausz József, a cionista rabbi életének vizsgálata volt, ennek során egy történeti problémára

és annak lehetséges megoldására próbált választ keresni. Előadása elején beszélt a rabbi életrajzáról, kiemelve dicsőszentmártoni egyházi tevékenységét, majd bemutatta a cionizmus alapköveit, amelynek célja a zsidóság nemzeti alapokra helyezése volt. Arra a kérdésre kereste a választ, minek volt köszönhető, hogy az elcsatolt területeken az ideológia megerősödött és virágzásnak indult. Egy lehetséges magyarázat szerint az itt működő neológ és ortodox hitközségekben túlnyomó többségbe kerültek a mozgalom képviselői, amely felveti a folyamat kibontakozásának kérdéseit. Az elméleti háttér felvázolása után az előadó rávilágított Krausz és a cionizmus viszonyára, a környezeti hatásokra és vallási tanulmányai szerepére, amely az ideológiai elköteleződés irányába terelhetette az 1918 után aktív cionista tevékenységet vállaló rabbit. Ez pedig adalékul szolgálhat a hitközségekben megjelenő cionista szimpatizánsú egyházi személyek megjelenésére.

A délutáni szekciók előadásainak témakörei a művésztörténet, a nacionalizmus és kisebbségtörténet, a diplomáciatörténet és a művelődéstörténet egyes kérdéscsoportjait járták körül.

András Szabolcs a Babeş-Bolyai Tudományegyetem doktorandusz hallgatója a 20. századi erdélyi politika és teológia kapcsolatáról, illetve konfrontációjáról a Filioque-kérdésben tartotta előadását. Bevezetésében tisztázta az erdélyi nacionalizmus fogalmát, és különbséget tett a román vallásos jellegű és a magyar „szabadelvű” nacionalizmus között. Ezt követően az erdélyi nacionalizmus és teológia összefüggésrendszeréből egy konkrét példát kiemelve láttatta, hogy milyen eredmény született ezek együttéléséből és szimbiózisából. Dumitru Stăniloae szemléletmódjának középpontjában a helyes istenképűség fogalma állt, mely szerint a nyugati szellemiség megrontotta annak megfelelő értelmezését. Emellett foglalkozott a magyar kérdéssel, megfogalmazta a város és a sajtó kritikáját és a görögkatolikus egyházzal kapcsolatos észrevételeit. A tényező vizsgálata tükrében az előadó összegzésében rávilágított arra, hogy hogyan akadályozta meg az ideológia a felekezeti közti párbeszédet is.

Harkai Ágnes a Babeş-Bolyai Tudományegyetem doktorandusz hallgatója előadását a Keleti Újság 1940–1944 közötti időszakáról tartotta, amely négy évben a lap jobbratolódása figyelhető meg. A lap fontos szerepet töltött be a kolozsvári magyarság életében

és politikai gondolkodása alakításában, ezért az előadó vizsgálat alá vette a sajtóorgánum viszonyulását a zsidó kérdéshez és az antiszemitizmushoz. A kezdetben polgári radikális lap 1927-től az Országos Magyar Párt hivatalos szócsövénév vált és konzervatív jelleget öltött, felelős szerkesztője 1939-től Nyírő József lett. Ezt követően az előadó körüljárta a második bécsi döntés lapra gyakorolt hatását, beszélt az 1941 és 1943 között megfigyelhető jobbratolódásról, a háborúhoz és a németekhez való viszonyáról, az antiszemitizmus, a fajvédelem és a zsidóellenes törvénykezés kérdéseiről. Végezetül az 1944-es évet külön is vizsgálat alá vette, és kiemelt figyelmet fordított az időszak eseményeinek és a németbarát politika következményeinek a lap életében.

Szabó Csongor az Eötvös Loránd Tudományegyetem doktorandusza a két világháború közötti székelyföldi helyhatósági választásokról tartotta előadását. Beszélt az időszak közigazgatási történetének periodizációjáról, az impériumváltástól a közigazgatási törvények bevezetéséig, valamint a közben történt fontosabb változásokról (például virilizmus eltörlése). Bemutatta a közigazgatási egységesítési törvények alakulását 1925-től az 1930-as évek közepéig, majd ezt követően elemezte a helyhatósági választásokat 1926-tól kezdődően, részletesen tárgyalva a helyi szintű tanácsokat és bizottságokat. Összegzésében kiemelte, hogy a választótanácsok működése döntően a helyi magyar és román elit kompromisszumképességén múlt, és csak korlátozott beleszólása volt a helyi ügyek alakulásába a kialakult centralizált közigazgatás következtében.

Szalai Ágnes a Pécsit Tudományegyetem hallgatója előadásában Teleki Mihály nevelés- és művelődéspártoló tevékenységét mutatta be. Körüljárta a Teleki-fiúk nevelésének különböző aspektusait és feltételeit, az udvari és kollégiumi képzés kereteit és ezek hatásait későbbi életpályájukat tekintve. Beszélt a Teleki-lányok nevelési kritériumairól és céljairól (ezek ebben az esetben a háztartásban való szerepvállalás és a jó házasság voltak). Kilépve a családi körből, felvázolta az alumnusok és a kollégiumban nevelkedő ifjak támogatását, kiemelve a Csengery-fiúk esetét, akiknek apjuk halála után Teleki Mihály lett a gyámja. Ezt követően kitért a Teleki-peregrinusokra, Teleki ugyanis pártolta a németalföldi, angol és a német területekre való egyetemlátogatást, ami jól szemlélteti az ő protestáns vallási nézeteit. Összegzésében

Bemutatkozik a Biharkutatás és Új Nézőpont online folyóirat

elmondta, hogy más erdélyi családokra is szeretné kiterjeszteni a kutatást és egyfajta könyvtörténeti részt is szeretne vizsgálatába bevonnai, amelynek segítségével árnyaltabb képet kaphatunk a korszak művelődéstörténetére vonatkozóan.

Tóth Gödri Iringó a Babeş-Bolyai Tudományegyetem doktorandusza az erdélyi *Dolgozó Nő* lapjain megjelenő emancipáció, internacionalizmus és propaganda tekintetében kívánt adalékkul szolgálni a 20. századi erdélyi magyar sajtó történetéhez. A sajtóorgánum Románia első számú magyar női havi lapja volt a szocialista korszakban. Három korszakot különített el a vizsgálati szempontok tükrében: az 1945–1956-os időszakban erős szovjet hatás érződött, majd az ezt követő években, 1960-ig megfigyelhető volt bizonyos enyhülés. A korszak nőalakja a militáns asszony volt, aki a háztartásvezetés mellett komoly fizikai munkát is végzett, illetve fontos elemnek számított a politikai szerepvállalás megjelenítése a szavazati jog nőkre való kiterjesztését követően. A harmadik egység az 1960-as évek és 1989 közti intervallumot öleli fel, amelyet Ceauşescu személyi kultusza hatott át. Ebben az időszakban ismét erősödő propaganda figyelhető meg, amelyet a lap monotonná válása és gyengébb minősége követett.

Történettudomány és az online világ

A szekció előadások befejezését követően a konferencia két bemutatóval

zárult. Fazakas László alapító-főszerkesztő, Olosz Levente és Tóts Áron szerkesztő-munkatársak az idén újtárra indult *Erdélyi Krónika* online portált mutatták be a jelenlévőknek, amelyek küldetése, hogy fórumot biztosítson az Erdély történelmével foglalkozó kutatók számára, ahol a történészek a szélesebb közönséggel is megoszthatják legújabb kutatási eredményeiket, kapcsolatba kerülhetnek szakmatársikkal, valamint a tudományágat illető legfrissebb hírekről és eseményekről is értesülhetnek. Török Péter Budapest Főváros Levéltárának főlevéltárosa az online Bihar-kutatás két új elektronikus oldala: a biharkutatás.hu, illetve az *Új Nézőpont* online folyóirat céljairól beszélt. Ezekben segítséget szeretnének nyújtani és összegyűjteni a Biharral, Bihar vármegyével foglalkozók számára a fellelhető tudományos és tudományos-ismeretterjesztő adatok összességét, hírt adni Bihar tudományos életéről, valamint létrehozni egy elektronikus szakkatalógust a közgyűjtemények adatbázisai alapján.

A tanácskozás záróeseményére a második nap színhelyén a Continental Hotelban került sor, ahol Tóts Áron főszerkesztő összegezte az elmúlt két nap eredményeit és tapasztalatait, valamint kiemelte, hogy az elhangzott előadások tanulmánykötetként, nyomtatott formában is megjelennek.

(A konferenciával kapcsolatos egyéb információk, fotók és videók elérhetők a www.etkonferencia.wordpress.com weboldalon, illetve a RODOSZ Facebook-oldalán.)

„Szeretném magam megmutatni”

A brassói **Apáczai Csere János Közművelődési Egyesület** meghirdeti Ady Endre születésének 140. évében a **XXIV. Bartalis János versmondó és énekelt vers vetélkedőt**

Időpont: 2017. november 9–12.

Helyszín: Brassó, Reménység Háza, Moldovei u. 2 sz.

A vetélkedőre két kategóriában lehet jelentkezni:

- **Versmondó,**
 - **Énekelt vers** (megzenésített vers, hangszeres kísérettel).
- Ugyanaz a versenyző jelentkezhet mindkét kategóriában.
A két kategóriát nem lehet összevonni!

A vetélkedő irodalmi anyaga, mindkét kategóriában:

- egy szabadon választott vers/megzenésített **Ady Endre-vers,**
- egy szabadon választott **kortárs magyar költő** verse/megzenésített verse.

Egy-egy vers előadási ideje nem haladhatja meg az 5 percet!

Részvételi tudnivalók

A versenyen részt vehet minden, 16 életévet betöltött versmondó/énekmondó (felső korhatár nincs), aki nem hivatásos színművész/előadóművész.

Jelentkezési lap tartalma: versenyző neve, lakhelye, személyazonossági igazolvány/útlevél száma, személyi száma

(CNP), foglalkozása, munkahelye, (diákok esetében az oktatási intézmény neve), e-mail-címe, telefonszáma, a kötelező Ady Endre-vers címe, illetve a szabadon választott vers szerzője és címe. A jelentkezési lap elküldhető a hbeszter@index.hu és a hbe10.18@gmail.com e-mail-címre, illetve a következő postacímre: Házy Bakó Eszter, 500168 Braşov, str. Gen. Dumitrache, nr. 20., bl. 257., ap. 9.

A szervező visszaigazolja a jelentkezést és közli a további tudnivalókat.

A versenyzőnek rendelkeznie kell egy művelődési/oktatási intézmény vagy egy civilszervezet ajánlásával, amit a jelentkezési lap mellé kell csatolni! **Egy ajánló intézményt/civil szervezetet legtöbb három versenyző képviselhet.**

A versenyzők a rendezvény ideje alatt teljes ellátásban részesülnek (szállás, étkezés). Utazási költséget nem térítünk meg. Kísérőket csak kivételes esetben fogadhatunk!

Mindkét kategória első három helyezettje jelentős ajándékcsomagban részesül a pénzjutalom mellett. Az elért eredmények sorrendjében számos különdíjat – intézmények, egyesületek, magánszemélyek adományait – osztjuk szét.

Jelentkezési határidő: 2017. október 30.

További felvilágosítás a hbeszter@index.hu és a hbe10.18@gmail.com e-mail-címeiken, illetve a **0040-740-420638**-as telefonszámon.

Demeter Zsuzsanna felvétele a sárospataki Lorántffy Zsuzsanna Hímző Műhely kiállításán a Györkös Mátyi Albert Emlékházban

„Mint a szép híves patakra...” (42. ZSOLTÁR) | „Cum dorește un cerb izvoarele de apă...” (PSALMUL 42) | “As the deer pants for streams of water...” (PSALM 42)

Régizene Fesztivál

2017. július 8–16.

Festivalul de Muzică Veche

Miercurea-Ciuc

8–16 iulie 2017

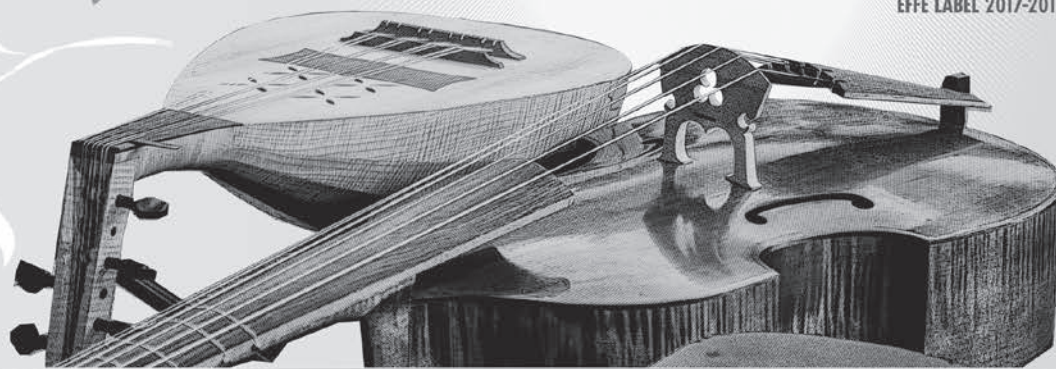
Early Music Festival

Miercurea-Ciuc

8–16 July 2017

www.regizene.ro | www.musicaantiqua.ro

CARMINA RENASCENTIA (RO) • CODEX (RO) & NOÉMI KISS (HU, CA)
 ERICH TÜRK (RO) • CONCERTO SPIRALIS (RO, HU)
 LES MUSICIENS DE SAINT-JULIEN (FR) • GRUNDMANN QUARTETT (DE)
 BAROQUE FESTIVAL ORCHESTRA (RO) • MELINDA BÉRES (RO)
 FESTIVAL CHOIR (RO) • ENSEMBLE CANTILENE (HU, NL, DE)
 ENSEMBLE LES NATIONS (IT) • ÁDÁM SÁNDOR FAZAKAS (RO) • KÁJONI CONSORT (RO)
 LYCEUM CONSORT (RO) • MUSICA HISTORICA (HU) • LA ROSSIGNOL (IT)

SZERVEZŐK • ORGANIZATORI • ORGANIZERS

TÁRSZERVEZŐ • COORGANIZATOR • CO-ORGANIZER

X. Régizenei Nyári Egyetem, 2017. július 9–14.

Universitatea de Vară de Muzică Veche, ediția a X-a, 9–14 iulie 2017

10th Early Music Summer University, 9–14 July 2017

